

Regeringens proposition

2005/06:5

Lantmäteriverksamheten

Prop.
2005/06:5

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 22 september 2005

Göran Persson

Mona Sahlin
(Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redovisas en utvärdering av den omstrukturering av lantmäteriverksamheten som ägt rum sedan riksdagens beslut 1994 om en ny organisation för lantmäteri- och fastighetsdataverksamheten. Vidare redovisas mål och bedömningar som avser det statliga lantmäteriet och det offentliga åtagandets omfattning. I propositionen redovisar regeringen också sina bedömningar vad gäller formerna för lantmäteriverksamhetens bedrivande och inskrivningsverksamhetens överföring till den statliga lantmäteriorganisationen. I propositionen föreslås ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om att andra myndigheter än lantmäterimyndigheten skall registrera uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del. Konsekvensändringar föreslås i fyra andra lagar. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2006.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	4
2	Lagtext.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988).....	5
2.2	Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10).....	6
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.	7
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1952:166) om häradsallmänningar	8
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1952:167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna	9
3	Ärendet och dess beredning.....	10
4	Utvärdering av omstruktureringen av det statliga lantmäteriet	12
5	Utgångspunkter och mål.....	18
6	Myndighetsstruktur och organisation	22
6.1	Myndighetsstrukturen	22
6.2	Inskrivningsverksamheten	24
7	Fastighetsbildning och fastighetsregistrering	27
7.1	Fastighetsbildning och fastighetsregistrering skall ske i offentlig regi	27
7.2	Myndighetsutövning och upphandling av förrättningsförberedelser	29
7.3	Uppdragsverksamhet i anslutning till fastighetsbildning..	30
8	Grundläggande geografisk information och fastighetsinformation	33
8.1	Samordningsansvar	33
8.2	Ett råd som stöd för samordningsfunktionen	35
8.3	Registrering i fastighetsregistrets allmänna del	36
8.3.1	Bemyndigande att utse behöriga myndigheter	36
8.3.2	Konsekvensändringar.....	41
8.3.3	Ikraftträdande.....	42
8.3.4	Konsekvenser.....	43
9	Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet.....	44
9.1	Avgränsning av uppdragsverksamheten	44
9.2	Marknads- och konkurrensråd och konkurrenspolicy.....	48
10	Finansiering	50
11	Författningskommentar	55
Bilaga 1	Sammanfattning av Lantmäteriutredningens betänkande Lantmäteriet – nya vägar för ökad samhällsnytta (SOU 2003:111)	58
Bilaga 2	Lantmäteriutredningens lagförslag.....	68

Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	69	Prop. 2005/06:5
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	70	
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	75	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 september 2005	76	

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988),
2. lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10),
3. lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,
4. lag om ändring i lagen (1952:166) om häradsallmänningar, och
5. lag om ändring i lagen (1952:167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna.

1 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

1.1 Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)

Härigenom föreskrivs att 19 kap.6 § fastighetsbildningslagen (1970:988)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap.

6 §²

Ärenden om att föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del handläggs av lantmäterimyndigheten.

Regeringen får meddela föreskrifter om att någon annan myndighet än lantmäterimyndigheten skall föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del. Sådana föreskrifter får endast avse uppgifter som enligt annan lagstiftning än denna lag skall redovisas i fastighetsregistrets allmänna del.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

¹ Lagen omtryckt 1992:1212.

² Senaste lydelse 2000:233.

1.2 Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10)

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 20 § plan- och bygglagen (1987:10)¹ skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2004/05:169 Föreslagen lydelse

6 kap.

20 §²

När en fråga har väckts om tillämpning av 19 §, skall kommunen genast *anmäla detta till lantmäterimyndigheten för anteckning* i fastighetsregistrets allmänna del. *Överlåtelse* av mark eller annat utrymme, som sker efter det att *sådan anmälan har inkommit, inverkar inte på den* bedömning som skall göras enligt 19 § andra stycket.

När en fråga har väckts om tillämpning av 19 §, skall kommunen genast *vidta de åtgärder som behövs för att en anteckning om detta skall bli införd* i fastighetsregistrets allmänna del. Den bedömning som skall göras enligt 19 § andra stycket *påverkas inte av överlåtelse* av mark eller annat utrymme, som sker efter det att *ärendet om anteckning i fastighetsregistret har anmälts hos den som skall föra in anteckningen i registret eller, om det är kommunen som skall föra in anteckningen i registret, efter att anteckningen har införts i registret.*

Bestämmelser om vem som skall föra in uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del finns i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

¹ Lagen omtryckt 1992:1769.

² Senaste lydelse 2000:248.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 8 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

8 §

Länsstyrelsen skall *för* anteckning i fastighetsregistrets allmänna del eller för *borttagande av* en tidigare gjord anteckning genast *under- rätta lantmäterimyndigheten,*

Länsstyrelsen skall genast *vidta de åtgärder som behövs för att en anteckning skall bli införd* i fastighetsregistrets allmänna del eller för att en tidigare gjord anteckning *skall tas bort,*

1. då fråga väckts eller tagits upp om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne eller förklaring utfärdats enligt 7 §,
2. då förordnande enligt 6 § första stycket meddelats eller upphävts,
3. då beslut om byggnadsminnesförklaring vunnit laga kraft eller hävts, eller
4. då ansökan om byggnadsminnesförklaring avslagits.

Bestämmelser om vem som skall föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del finns i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

¹ Lagen omtryckt 2002:620.

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1952:166) om häradsallmänningar

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1952:166) om häradsallmänningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

Är rätt till delaktighet i häradsallmänning förenad med fastighet som ej är taxerad såsom lantbruksenhet, må länsstyrelsen, på framställning av allmänningsstyrelsen och efter hörande av fastighetens ägare eller i 3 § omförmäld innehavare av fastigheten, förordna att rätten till delaktighet skall avlösas mot ersättning i penningar.

Ersättningens belopp fastställs av länsstyrelsen och skall bestämmas till två och en halv gånger sammanlagda värdet av den på fastighetens delaktighetstal belöpande utdelningen från allmänningen för de senast förflutna tio åren. Länsstyrelsen skall utsätta viss dag, då löseskillingen senast skall hava erlagts och bevis därom inkommit till länsstyrelsen vid påföljd att förordnandet om avlösning eljest är förfallet.

Då *beslut* om avlösning vunnit laga kraft och bevis som *omförmäles* i andra stycket *in*kommit till länsstyrelsen, *åligger det* länsstyrelsen *att ofördröjligen översända meddelande om avlösningen till den som för* fastighetsregistrets allmänna del. *Genom dennes försorg skall anteckning om avlösningen verkställas i registret.*

Då *beslutet* om avlösning *har* vunnit laga kraft och bevis som *avses* i andra stycket *har kommit in* till länsstyrelsen, *skall* länsstyrelsen *genast vidta de åtgärder som behövs för att en anteckning om avlösningen skall bli införd i* fastighetsregistrets allmänna del.

Bestämmelser om vem som skall föra in uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del finns i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

¹ Senaste lydelse 2000:230.

1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1952:167) om allmänningssskogar i Norrland och Dalarna

Härigenom föreskrivs att 7 a § lagen (1952:167) om allmänningssskogar i Norrland och Dalarna skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 a §¹

Är rätt till delaktighet i allmänningsskog förenad med fastighet som ej är taxerad såsom lantbruksenhet, må länsstyrelsen, på framställning av allmänningstyrelsen och efter hörande av fastighetens ägare eller i 3 § omförmäld innehavare av fastigheten, förordna att rätten till delaktighet skall avlösas mot ersättning i penningar.

Ersättningens belopp fastställs av länsstyrelsen och må, efter vad som finnes skäligt, bestämmas till högst två och en halv gånger sammanlagda värdet av den del av allmänningsskogens behållna avkastning för de senaste tio åren, som svarar mot fastighetens delaktighetstal. Länsstyrelsen skall utsätta viss dag, då löseskillingen senast skall hava erlagts och bevis därom inkommit till länsstyrelsen vid påföljd att förordnandet om avlösning eljest är förfallet.

Då *beslut* om avlösning vunnit laga kraft och bevis som *omförmäles* i andra stycket *inkommit* till länsstyrelsen, *åligger det* länsstyrelsen *att ofördröjligen översända meddelande om avlösningen till den som för fastighetsregistrets allmänna del. Genom dennes försorg skall anteckning om avlösningen verkställas i registret.*

Då *beslutet* om avlösning *har* vunnit laga kraft och bevis som *avses* i andra stycket *har kommit in* till länsstyrelsen, *skall* länsstyrelsen *genast vidta de åtgärder som behövs för att en anteckning om avlösningen skall bli införd i fastighetsregistrets allmänna del.*

Bestämmelser om vem som skall föra in uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del finns i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

¹ Senaste lydelse 2000:231.

2 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 19 juni 2002 att en särskild utredare (dir. 2002:86) skulle tillkallas med uppgift bl.a. att

- utvärdera den process som lett fram till dagens lantmäteriorganisation,
- tydliggöra det offentliga åtagandet inom lantmäteriområdet och att redovisa en målbild för verksamheten,
- lämna förslag till i vilka organisatoriska former olika delar av den lantmäterianknutna verksamheten lämpligen bör bedrivas, och
- lämna förslag till förändring av den nuvarande modellen för finansiering av verksamheten.

Utredningen, som antog namnet Lantmäteriutredningen, har i betänkandet ”Lantmäteriet – nya vägar för ökad samhällsnytta” (SOU 2003:111) redovisat överväganden och förslag avseende den statligt bedrivna lantmäteriverksamheten. En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Utredningens lagförslag finns i *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet (dnr M2003/3613/Bo).

Lagförslagen avser ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om vem som skall föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del. Bemyndigandet föreslås bli infört i fastighetsbildningslagen (1970:988). Bemyndigandet gör det nödvändigt att konsekvensändra lydelseerna av fyra andra lagrum. Konsekvensändringarna innebär endast en anpassning till det nya bemyndigandet och inte en ändring i sak. Någon remissbehandling av konsekvensändringarna har därför inte bedömts nödvändig.

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de Gröna.

I propositionen ”Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället” (prop. 2004/05:175) har regeringen redovisat sina bedömningar avseende Lantmäteriverkets nationella ansvar för produktion, samverkan och utveckling inom området grundläggande geografisk information och fastighetsinformation samt behovet av att se över prissättningen av framför allt den geografiska informationen.

Riksdagens tidigare beslut om lantmäteriverksamheten

Riksdagen beslutade den 1 juni 1994 om en ny organisation för lantmäteri- och fastighetsdataverksamheten m.m. (prop. 1993/94:214, bet. 1993/94:BoU19, rskr. 1993/94:375). Beslutet innebar att det skulle bildas en ny central myndighet bestående av delar av Statens lantmäteriverk och Centralnämnden för fastighetsdata. Vidare skulle nya länsvisa lantmäterimyndigheter inrättas varvid överlantmätarmyndigheterna samt fastighetsbildnings- och fastighetsregistermyndigheterna skulle avvecklas. Den nya myndighetsorganisationen trädde i kraft den 1 januari 1996. Den nya centralmyndigheten benämns Lantmäteriverket.

Enligt riksdagsbeslutet skulle lantmäteriorganisationen både ha myndighetsuppgifter och bedriva uppdragsverksamhet. Uppdragsverksamhet som kunde skada förtroendet för myndighetsutövningen eller som av andra skäl borde bolagiseras skulle avskiljas från myndigheterna och privatiseras medan övrig uppdragsverksamhet samt produktion av databaser och allmänna kartor m.m. tills vidare skulle behållas inom myndigheterna men hållas ekonomiskt och organisatoriskt åtskilda från övrig verksamhet.

Riksdagen beslutade den 3 maj 1995 om finansiering m.m. av lantmäteri- och fastighetsdataverksamheten (prop. 1994/95:166, bet. 1994/95:BoU17, rskr. 1994/95:313). Beslutet innebar att användarna av fastighets- och landskapsinformation i ökande utsträckning skulle bidra till finansieringen av kostnaderna för drift och utveckling av informationssystemen. Kostnaderna för fastighetsbildningen skulle liksom tidigare betalas av berörda sakägare och en ny lantmäteritaxa baseras på tidsersättning. Lantmäteriverket har successivt anpassat avgiftssättningen till de av riksdagen uttalade riktlinjerna. Avgifterna vid fastighetsbildning regleras numera i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmäteriförrättningar.

Riksdagen bemyndigade samtidigt regeringen att genomföra en om bildning av den fastighetsekonomiska uppdragsverksamheten till aktiebolag samt att sälja aktier i bolaget. Verksamheten bolagiserades därefter och bolaget privatiserades i juni 1997. Övrig uppdragsverksamhet har däremot behållits inom Lantmäteriverket.

Riksdagen beslutade den 14 december 1995 om ansvaret för fastighetsbildningsverksamheten m.m. (prop. 1995/96:78, bet 1995/96:BoU04, rskr. 1995/96:102). Beslutet innebar att ansvaret för fastighetsbildningen i princip skall vila på staten men att en kommun tillåts svara för verksamheten i kommunen om vissa villkor är uppfyllda. Lantmäteriverksamhet i kommunal regi regleras genom lagen (1995:1393) om kommunal lantmäterimyndighet. Sådan verksamhet bedrivs för närvarande i 38 kommuner.

Riksdagen beslutade den 21 februari 2002 om Riksdagens revisorers förslag angående lantmäteriet (2001/02:RR10, bet. 2001/02:BoU07, rskr. 2001/02:157). Beslutet innebar ett tillkännagivande att regeringen skulle förbättra återrapporteringen till riksdagen om konsekvenserna av omorganisationen och de därpå följande omstruktureringarna av verksamheten. Beslutet innebar vidare tillkännagivanden att en översyn borde komma till stånd vad avser dels åtskillnaden mellan myndighetsutövningen och uppdragsverksamheten, dels utfallet av den nya arbetsprocessen inom fastighetsbildningen och dels omfattningen och inriktningen av tillsynsverksamheten.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 18 november 2004 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i kapitel 2. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*.

3 Utvärdering av omstruktureringen av det statliga lantmäteriet

Regeringens bedömning: Omstruktureringen av den statliga lantmäteriverksamheten och införandet av en ny arbetsprocess inom fastighetsbildningen visar att dessa åtgärder positivt bidragit till utvecklingen av hela den lantmäterianknutna verksamheten.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens. Utredningen har dock inte gjort någon djupare analys av erfarenheterna av den nya arbetsprocessen och det nya teknikstödet inom fastighetsbildningen.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser har kommenterat den av Lantmäteriutredningen utförda utvärderingen. Flertalet av dessa, däribland *Utvecklingsrådet för landskapsinformation*, anser att betänkandet på ett bra sätt beskriver det statliga lantmäteriets utveckling under de senaste åren. *Malmö kommun* anser att utredningen genomfört ett utmärkt arbete och redovisat ett bra faktaunderlag som ger bakgrund och förutsättningar för senare ställningstaganden. *Svenska advokatsamfundet* menar att betänkandet ger en utförlig och bra bild av hur det statliga lantmäteriet fungerar i dag. *Riksantikvarieämbetet* efterlyser en bredare analys av vilka konsekvenser införandet av den nya finansieringsmodellen fått för de offentliga myndigheter som samverkar med och använder sig av Lantmäteriverkets information.

Skälen för regeringens bedömning

Den omstrukturering av lantmäteri- och fastighetsdataverksamheterna som påbörjades i mitten av 1990-talet är en av de större som genomförts inom svensk statsförvaltning. För att kunna dra lärdom av och eventuellt genomföra korrigerande åtgärder är det nödvändigt att studera de mål och riktlinjer som uttalades inför omstruktureringen. Det är också angeläget att studera omstruktureringen som sådan samt hur verksamheten, organisationen och finansieringslösningen fungerar i dag och inför framtiden. De förslag och bedömningar som förs fram i denna proposition syftar till att främja en positiv utveckling av lantmäteriverksamheten.

Mål och riktlinjer inför omstruktureringen

Den översyn av den statligt bedrivna lantmäteriverksamheten som inleddes 1993 med regeringens direktiv till Lantmäteri- och inskrivningsutredningen (dir. 1993:11) hade bl.a. som mål att

- i ett samhällsekonomiskt perspektiv utforma en organisation som främjade en effektiv fastighetsmarknad och rationell markanvändning samt god försörjning med kartor och annan landskapsinformation,
- skapa en organisation som präglades av kvalitet, effektivitet, kompetens och klara ansvarsroller samt som är utformad så att rationalisering och utveckling fortlöpande underlättas,
- skapa en organisation som är enkel, tydlig och enhetlig över hela landet samt är decentraliserad och marknadsanpassad,

- undvika att myndighetsutövningen får ett delat huvudmannaskap,
- i princip skilja myndighetsutövning från uppdragsverksamhet,
- främja rättssäkerhet i myndighetsutövningen och konkurrens i övrig verksamhet, och
- minska de totala kostnaderna.

Lantmäteri- och inskrivningsutredningens betänkanden resulterade i en proposition om ny organisation för lantmäteri- och fastighetsdataverksamheten (prop. 1993/94:214, bet. 1993/94:BoU19, rskr. 1993/94:375) och en proposition om finansiering av verksamheten (prop. 1994/95:166, bet. 1994/95:BoU17, rskr. 1994/95:313). Besluten innebar en betydande omstrukturering av det statliga lantmäteriets organisation, verksamhet och finansiering. De viktigaste delarna i omstruktureringen, som i huvudsak genomfördes den 1 januari 1996, bestod av att

- en ny central organisation för den statliga lantmäteriverksamheten, Lantmäteriverket, bildades av delar av Statens lantmäteriverk och Centralnämnden för fastighetsdata,
- 125 statliga myndigheter (överlantmätar-, fastighetsbildnings-, och fastighetsregistermyndigheter) fördes samman till en lantmäterimyndighet i varje län,
- finansieringen av grundläggande geografisk information och fastighetsinformation skulle baseras på att användarna finansierar kostnader för delar av förvaltningen av informationen utöver kostnaden för tillhandahållandet, och
- lantmåteritaxan vid fastighetsbildning skulle baseras på en tidtaxa med möjlighet till överenskommelse om fast avgift i det enskilda ärendet.

Riksdagens beslut innebar vidare att lantmäteriorganisationens uppgifter skulle vara både myndighets- och uppdragsverksamhet. Uppdragsverksamhet som kunde skada förtroendet för myndighetsutövningen eller som av andra skäl borde bolagiseras skulle dock avskiljas från myndigheterna och privatiseras. Övrig uppdragsverksamhet samt produktion av databaser och allmänna kartor m.m. skulle tills vidare behållas inom myndigheten men hållas ekonomiskt och organisatoriskt åtskilda från övrig verksamhet. Produktion för den allmänna kartläggningen m.m. skulle i ökande utsträckning upphandlas i konkurrens.

Riksdagens beslut om bolagisering omfattade förutom den fastighetsekonomiska verksamheten, som bolagiserades under 1995, även den kartografiska uppdragsverksamheten och den fristående förlagsverksamheten. Någon bolagisering av sistnämnda verksamheter har inte kommit till stånd.

När det gäller fastighetsbildningen fastslogs att denna i sin helhet borde vara att betrakta som myndighetsutövning. Detta skulle dock inte hindra att vissa moment, t.ex. vissa kart- och mättekniska delar av en förrättning, skulle kunna upphandlas i konkurrens. I syfte att vidmakthålla en landsomfattande, decentraliserad organisation medgavs de nya lantmäterimyndigheterna rätt att bedriva viss lokalt utförd uppdragsverksamhet av karaktären myndighetsservice. Vidare betonades vikten av att komma till rätta med vissa samarbetsproblem mellan stat och kommun inom lantmäteriområdet.

Sammanläggningen av fastighetsregistrering och fastighetsbildning förutsågs ge en snabb teknisk utveckling och syftade bl.a. till att sänka kostnaderna för såväl fastighetsbildning som fastighetsregistrering. Det

nya finansieringssystemet inom informationsförsörjningen syftade bl.a. till att stimulera en ökad användning av digital information. Även den ökade samordningen inom områdena landskaps- och fastighetsinformation inom den nya centralmyndigheten ansågs vara en förutsättning för ökad användning.

Inför riksdagsbeslutet om omstruktureringen hade de omställningskostnader som genomförandet skulle förorsaka beräknats. Dessa kostnader skulle täckas genom en höjning av anslagskrediten. De samordningsvinster som omorganisationen beräknades medföra samt de ökade avgiftsintäkter som de nya finansieringsprinciperna förväntades medföra utgjorde grund för beslut om dels en omedelbar sänkning av anslaget till den nya centralmyndigheten, dels en ytterligare sänkning två år efter omorganisationens genomförande. Bedömningar gjordes också av de långsiktiga besparingarna till följd av organisationsförändringen. Rationaliseringsvinster genom personalminskningar bedömdes kunna ske inom ramen för naturlig avgång och fördelas under en längre tidsperiod.

Erfarenheter av omstruktureringen

Lantmäteriutredningen redovisar i sin utvärdering att statsmakternas förväntningar och mål när det gäller omstruktureringen av det statliga lantmäteriet i allt väsentligt har infriats. Det mest betydelsefulla resultatet av omstruktureringen är att den nya organisationen skapat betydligt bättre förutsättningar för effektivisering och tillvaratagande av teknisk utveckling än vad den tidigare splittrade strukturen medgav.

Att integrera fastighetsbildning och fastighetsregistrering, geografisk information och fastighetsinformation anses ha varit en framsynt tanke. Rättssäkerhets- och kvalitetsaspekter i myndighetsutövningen har fått ett ökat fokus i den nya organisationen. En integrerad digital handläggningsprocess rörande fastighetsbildningen och fastighetsregistreringen har genomförts. Kostnaderna för de mest frekventa lantmäteriförrättningarna har minskat och handläggningstiderna kortats. Lantmäteriutredningen har inte närmare analyserat erfarenheterna från den nya arbetsprocess och det nya teknikstöd för fastighetsbildning och fastighetsregistrering som omstruktureringen av lantmäteriverksamheten gav förutsättningar för och som sedermera har introducerats i förrättningshandläggningen. Regeringen konstaterar inledningsvis i denna fråga att den nya arbetsprocessen m.m. till en början innebar stora påfrestningar för såväl personal och organisation som i ekonomiskt hänseende. Lantmäteriutredningens mera positiva erfarenheter av utvecklingen inom fastighetsbildnings- och fastighetsregistreringsområdet under senare år bekräftas dock av den återrapportering som Lantmäteriverket lämnat i verkets årsredovisningar. Av årsredovisningen avseende 2004 framgår bl.a. att sedan den nya arbetsprocessen och det nya teknikstödet infördes har kostnaderna för en enlotsavstyckning i fast penningvärde minskat med 27 procent. För en fastighetsreglering som berör två fastigheter har kostnaden under motsvarande period minskat med 18 procent. Den ökade effektiviteten kan också illustreras genom en studie av hur handläggningstiderna har utvecklats. Mellan 1996 och 2004 har tiden för en enlotsavstyckning minskat med 20 procent och för en fastighetsreglering som rör två fastigheter med 12 procent.

Lantmäteriverket har genomfört flera studier av förrättningarnas kvalitet ur olika aspekter. Det gäller bl.a. den juridiska och funktionella kvaliteten samt redovisningskvaliteten. Utfallet av dessa granskningar visar att kvaliteten inom de mätta områdena är god. Verket har vidare sänt ut kundenkäter till ett urval av dem som varit sakägare vid lantmäteriförrättningar. En sammanfattande bedömning är att kunderna är nöjda med lantmäterimyndigheternas arbete och att myndigheterna får goda omdömen när det gäller bemötande och information samt för handlingar, kartor och markeringar medan resultaten är något sämre när det gäller pris och leveranstid.

Som en följd av att den nya arbetsprocessen för fastighetsbildning och fastighetsregistrering infördes är numera verksamheterna så integrerade i varandra att det är svårt att upprätthålla en klar gränsdragning mellan dem. Detta var ett förhållande som också påtalades av Riksdagens revisorer i rapporten ”Det nya Lantmäteriet” (2001/02:10). Att vidmakthålla en sådan gräns är heller inte önskvärt. Dessa förhållanden och den omständigheten att tillämpningen av lantmäteritaxan under senare år genererat ett visst överskott föranledde regeringen att i budgetpropositionen avseende 2004 (prop. 2003/04:1, utg. omr. 18) föreslå att kostnaden för den förrättningsanknutna fastighetsregistreringen, som finansierats med anslagsmedel, i fortsättningen skall inkluderas i taxan för lantmäteriförrättningar och fortsättningsvis finansieras med avgifter från sakägarna. Riksdagen ställde sig sedermera positiv till förslaget och lantmäteritaxan inkluderar numera kostnaderna för den fastighetsbildningsanknutna fastighetsregistreringen.

Regeringen finner med utgångspunkt i den positiva utveckling som uppnåtts inom förrättningsområdet under senare år att det inte nu finns några skäl att vidta några mer genomgripande förändringar av förrättningsverksamheten. Regeringen förutsätter dock att fortsatta successiva rationaliseringar kommer till stånd, bl.a. genom att de möjligheter tas tillvara som den tekniska utvecklingen och digitaliseringen av beslutsunderlag m.m. skapar.

Lantmäteriutredningens utvärdering visar att Lantmäteriverket i dag tillhandahåller ett stort antal produkter och tjänster som grundar sig på såväl fastighetsinformation som geografisk information. Användningen av framför allt den geografiska informationen har ökat. De nya finansieringsprinciper som introducerades vid omstruktureringen har i stort fungerat bra. Integreringen kommer att utgöra en god grund för utveckling och ökad samhällsnytta.

Samarbetet mellan kommunerna och det statliga lantmäteriet har utvecklats i en positiv riktning. En rad utvecklingsprojekt bedrivs numera gemensamt. Denna samverkan baseras på frivilliga överenskommelser och avtal vilket sannolikt bidragit till att ett positivt samarbetsklimat har uppstått. Kommunernas medverkan i övergången till ett nytt nationellt geodetiskt referenssystem är ett exempel på ett stort projekt där stora samhällsvinster ligger i att stat och kommun numera samverkar och i att alla kommuner deltar.

Den ökade upphandlingen av uppbyggnad av databaser bedöms ha haft positiva effekter för Lantmäteriverket, även om regeringens volymmål inte fullt ut har uppnåtts. Upphandlingen har inneburit lägre kostnader och även främjat en positiv teknisk utveckling av verksamheten.

De positiva effekter som har uppnåtts och den fortsatta utvecklingspotential som förändringarna har möjliggjort talar för att de var värda att genomföra. Ett undantag från den positiva bild som Lantmäteriutredningen beskriver är den konkurrensutsatta uppdragsverksamheten, där bl.a. målet om en tydlig organisatorisk och ekonomisk åtskillnad inte helt har uppnåtts. Gränsen mellan myndighetsuppgifter och uppdragsverksamhet uppfattas av omvärlden som otydlig. Uppdragsverksamheten har enligt utredningen också påverkat omvärldens syn på Lantmäteriverket i negativ mening.

Måluppfyllelsen i övrigt anses vara god. När målen inte har nåtts fullt ut har det enligt utredningen sina förklaringar i främst tre omständigheter.

Utredningen anser för det första att statsmakternas förväntningar delvis präglats av en viss optimism. Det gäller beräknade besparingseffekter, totalt och särskilt i fråga om fastighetsbildningen och i någon mån när det gäller användningen av den grundläggande informationen. Utredningen menar att ett uppbyggnadsskede inte avlöses av ett väsentligt mindre kostsamt förvaltningsskede. Snarare är det ständig förnyelse och utveckling samt ibland nyinvesteringar som präglar skedet efter uppbyggnaden om de samhällsekonomiska effekterna skall kunna bibehållas eller öka.

För det andra har statsmakterna enligt utredningen underskattat de påfrestningar som verksamhet och personal utsätts för vid stora förändringar. Omställningskostnader och personalminskningar bedömdes bli väsentligt mindre än vad som blev fallet. Lantmäteriverkets radikalt försämrade ekonomi i samband med omstruktureringen förutsågs inte. Kopplingen mellan genomförandet av reformen och de ekonomiska förutsättningarna var begränsad. Detta kom enligt utredningen att påverka måluppfyllelsen. Utvärderingen anger t.ex. att en mer medveten prispolitik troligen kunnat leda till en ökad användning av förrättningsinstitutet och den grundläggande informationen. Den förda prispolitiken har vidare delvis präglats av att målet om total balans i ekonomin överordnats andra mål.

Utredningens tredje punkt är att förändringar i omvärlden ibland påverkat graden av måluppfyllelse. Det gäller t.ex. den starkt ökande andelen komplicerade lantmäteriförrättningar, som inte kunde förutses när den nya arbetsprocessen introducerades. Ett annat exempel är den tekniska utvecklingens ökande krav på den grundläggande informationens kvalitet och tillgänglighet. Den internationella utvecklingen har också medfört att Lantmäteriverket avsatt mer resurser än tidigare för medverkan i utvecklings- och harmoniseringsarbetet inom EU.

Den konkurrensutsatta uppdragsverksamhet som bedrivs inom det statliga lantmäteriet har enligt utredningen ifrågasatts under lång tid. Att blanda interna produktionsbeställningar och extern uppdragsverksamhet i samma division har utifrån sett gett en otydlighet. Statsmakternas besked till myndigheten i bolagiseringsfrågan har inte heller varit helt tydliga. Beslutet att bolagisera har legat fast samtidigt som statsmakterna betonat de positiva synergieffekter som följer av att myndigheten utför såväl myndighetsuppgifter som uppdragsverksamhet. Lantmäteriverket förefaller enligt utredningen att successivt ha tagit fasta på att få ut så stora synergieffekter som möjligt och har därför sökt integrationsfördelar i

sättet att organisera och presentera verksamheten. Det som från Lantmäteriverkets utgångspunkt skapar synergieffekter uppfattas av omvärlden i vissa fall som en konkurrensnedvridning av marknaden.

Lärdomar inför framtiden

En kritisk faktor under förändringsprocessen inom lantmäteriområdet var enligt Lantmäterikutredningen att Lantmäteriverket av olika skäl försattes i en besvärlig ekonomisk situation samtidigt som det fanns en stor oro bland personalen. De ekonomiska konsekvenserna av en planerad förändring bör om möjligt beräknas noggrannare än vad som skedde när lantmäteriorganisationen förändrades. I fallet med Lantmäteriverket hade det enligt utredningen sannolikt varit tillräckligt om myndigheten under en övergångsperiod fått behålla de anslag som drogs in i samband med reformen.

Förändringsprocesser styrs i regel av målsättningar om större samhälls- och medborgarnytta, som för den enskilde medarbetaren i en förändringssituation kan vara svåra att uppfatta eller underordna sig. Mot bakgrund av omstruktureringens omfattning, tidsutdräkten och att den kom att innebära uppsägningar av ett stort antal anställda är det knappast förvånande att den berörda personalen upplevde en stark oro.

Erfarenheter från omstruktureringen av lantmäteri- och fastighetsdataverksamheterna föranleder utredningen att lyfta fram följande som bör beaktas inför andra förändringar inom statsförvaltningen.

– Det är viktigt att genomförande och finansiering ses i ett helhetsperspektiv och att resurser finns för genomförande.

– I den plan för genomförandet som ledningen för en ny verksamhet arbetar fram bör konsekvensbedömningar i fråga om arbetsmiljön ägnas särskild uppmärksamhet.

– Ledning och chefer bör avsätta tillräckliga resurser och tid för information till och dialog med den berörda personalen om syftet med förändringen och det valda sättet att göra den på. Dialogens och det personliga ledarskapets betydelse under förändringsprocesser understryks särskilt.

– Särskilt stöd bör ges personal som riskerar att bli övertalig.

– Uppsägningar skall alltid kommuniceras muntligt till de berörda av närmast ansvarig chef.

Lantmäterikutredningen understryker slutligen i sin utvärdering att den verksamhet som bedrivs inom det statliga lantmäteriet handlar om grundläggande infrastruktur. Det gäller såväl fastighetsbildningen som den grundläggande informationen. Lantmäteriverksamheten behöver därför i likhet med annan infrastruktur långsiktiga och stabila förutsättningar och spelregler.

4 Utgångspunkter och mål

Regeringens bedömning: Grunden för det offentliga åtagandet inom lantmäteriområdet ligger fast. Verksamhetens samhällsekonomiska betydelse bör utgöra utgångspunkten för omfattningen av det offentliga åtagandet. Det övergripande målet för verksamheten är att åstadkomma en ökad samhällsnytta.

Utredningens bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Ett begränsat antal remissinstanser har yttrat sig om målen för det statliga lantmäteriets verksamhet. Huvuddelen av dem som yttrat sig är dock positiva till utredningens bedömningar. Några remissinstanser, däribland *Länsstyrelsen i Kronobergs län*, anser att regeringen bör sätta fler mätbara mål för myndighetens verksamhet. *Statens geotekniska institut* framhåller den snabba förändringstakt som gäller inom informationsområdet. *Boverket* anser att det är nödvändigt att utveckla en uppsättning principer kring hur en framtida nationell informationsinfrastruktur skall utformas. *Lantmäteriverket* och *Banverket* m.fl. instämmer i utredningens målformuleringar och i att det är angeläget med en tydligare avgränsning av uppdragsverksamheten. *Vattenfall AB* anser att ett genomförande av förslagen kommer att medföra ett ökat förtroende för det statliga lantmäteriet. *Utvecklingsrådet för landskapsinformation* och *Kartografiska sällskapet* tillstyrker att det statliga lantmäteriet skall fokusera på ökad samhällsnytta och anser att detta kan åstadkommas genom att verket får en nationell samordningsroll. *Malmö kommun* betonar vikten av ökad samverkan inte minst mellan stat och kommun. *ESRI Sweden AB* framhåller att de privata aktörernas utrymme på marknaden måste säkerställas. *Föreningen Svenskt näringsliv*, *Fastighetsägarna Sverige* och *Sweco Position AB* konstaterar att det statliga lantmäteriets kärnverksamheter uppfyller högt ställda krav på kvalitet och professionalism. De framhåller samtidigt de problem med konkurrenssnedvridning som Lantmäteriverkets agerande inom tjänstesektorn har medfört.

Skälen för regeringens bedömning

En förutsättning för att bedriva en effektiv verksamhet är att den styrs mot tydliga mål. Enligt förordningen (1995:1418) med instruktion för det statliga lantmäteriet har organisationen två huvuduppgifter, nämligen att verka för en ändamålsenlig fastighetsindelning och att verka för en effektiv försörjning med grundläggande landskaps- och fastighetsinformation.

Benämningen landskapsinformation är en tidigare benämning på sådan information som i dag vanligtvis benämns geografisk information. I den fortsatta framställningen används genomgående detta senare begrepp.

Uppgiften att verka för en ändamålsenlig fastighetsindelning innebär bl.a. att utveckla och effektivisera fastighetsbildningsprocessen och att förrättningshandläggningen bedrivs på ett effektivt och rättssäkert sätt.

Förrättningsverksamheten skall också leda till hög kvalitet i fastighetsindelningen och i fastighetsanknutna rättigheter. Den information som överförs till fastighetsregistret skall vara tillförlitlig.

Uppgiften att främja en effektiv informationsförsörjning innebär bl.a. att det statliga lantmäteriet bygger upp, förvaltar, utvecklar och tillhandahåller geografisk information och fastighetsinformation. Till denna uppgift hör också att ansvara för geodetiska rikssystem och att verka för ett ändamålsenligt ortnamnsskick. Lantmäteriverket skall tillhandahålla aktuell information med hög kvalitet och i den form, standard och aktualitet som tillgodoser angelägna samhällsbehov.

Förordningen med instruktion för det statliga lantmäteriet ger även Lantmäteriverket ett bemyndigande att bedriva uppdragsverksamhet inom sitt verksamhetsområde. Lantmäterimyndigheterna i länen får på motsvarande sätt bedriva myndighetservice (uppdragsverksamhet) som har ett naturligt samband med myndighetsutövningen.

Eftersom utredningens förslag rörande inskrivningsväsendet i vissa delar kommer att kräva ett fortsatt utredningsarbete (se avsnitt 6.2) behandlas här inte dess förslag till mål och utgångspunkter för den verksamheten.

Det offentliga åtagandet

Regeringen anser att grunden för det offentliga åtagandet inom lantmäteriområdet bör ligga fast.

Tjänster i form av geodetiska nät, fastighetsbildning samt geografisk information och fastighetsinformation m.m. är en del av samhällets grundläggande infrastruktur. Tjänsterna har stor betydelse för bl.a. samhällsplaneringen, miljöpolitiken, näringslivets utveckling och för tillväxten i olika delar av landet. De bidrar också till en ökad sysselsättning bl.a. inom teknik- och informationsförsörjning. Tillgång till aktuell och relevant information samt till ny teknik bidrar till en effektivisering av offentlig och privat verksamhet. Dessa förhållanden samt möjligheterna att genom tillgång till aktuell och relevant information främja en hållbar utveckling bör ligga till grund för ställningstagandet till det offentliga åtagandet och statsmakternas övergripande ansvar inom detta område. De bör därmed också utgöra en grund för avgränsningen av den aktuella infrastrukturens omfattning och inriktning.

Det statliga åtagandet bör bl.a. grundas på samhällsekonomiska bedömningar. I detta sammanhang bör statsfinansiella restriktioner beaktas samt de stora institutionella och andra investeringar som skett inom fastighets- och kartläggningsområdena. Dessa investeringar måste självfallet bevaras och utvecklas. Samtidigt ändras kontinuerligt förutsättningarna för lantmäteriverksamheten genom den snabba tekniska utvecklingen och informationsanvändarnas förändrade behov. De produkter, tjänster och tekniska lösningar som utvecklats måste hela tiden anpassas till omvärldens behov. Det kan därför vara svårt att en gång för alla dra en entydig och långsiktigt tillämpbar gräns för hur långt det offentliga åtagandet skall sträcka sig. Åtagandet behöver i stället kontinuerligt följas upp och omprövas av statsmakterna. I detta avseende är såväl formerna för användarnas inflytande som marknads- och konkurrenssituationen viktiga.

Ytterligare faktorer eller omständigheter som påverkar verksamheten är behovet av en ökad nationell samverkan och samordning. Efter en om-

fattande digitalisering och uppbyggnad av databaser och de investeringar i nya tekniska system som ägt rum under det senaste kvartsseklet, kan inte det offentliga åtagandet inom lantmäteriområdet längre definieras isolerat från annan offentlig verksamhet. Lantmäteriverkets roll och uppgifter utgör en del i en bredare nationell informationsinfrastruktur. Ajourhållning av information förutsätter i ökad utsträckning informationsutbyte med andra statliga myndigheter och med kommunerna. Användarnas behov av grundläggande information är ofta sektorsövergripande och information måste då kunna hämtas från olika källor samtidigt som det ställs krav på att informationen är så standardiserad att den kan integreras samt att dess kvalitet är tydligt definierad.

Övergripande mål för verksamheten

Det övergripande målet för det statliga lantmäteriets verksamhet bör vara att åstadkomma en ökad samhällsnytta. Lantmäteriverksamheten finns inte till för sin egen skull utan för att tillföra samhället i stort ett mervärde. Detta mervärde bör skapas t.ex. genom att tydliggöra rollen och målen för det statliga lantmäteriet. Syftet med de bedömningar och förslag som redovisas i det följande är att med utgångspunkt i bl.a. utvärderingen finna vägar att uppnå en ökad samhällsnytta genom Lantmäteriverkets verksamhet.

För att kunna generera en ökad samhällsnytta behöver den statliga lantmäteriverksamheten styras av grundläggande verksamhetsmål som är varaktiga och som gäller för alla verksamhetsgrenar. De mål som det är frågan om är framför allt kraven på rättsäkerhet, kvalitet, kompetens och kostnadseffektivitet. Verksamheten behöver fortlöpande anpassas och utvecklas för att öka uppfyllelsen i förhållande till dessa krav.

Lantmäteriverksamhetens speciella karaktär medför att det bör ställas mera specificerade krav på, och mål för, verksamheten. Med erfarenhet från bl.a. den genomförda utvärderingen och inför den reformering av verksamheten som nu är aktuell finns det anledning att bl.a. uppmärksamma behovet av tydlighet i Lantmäteriverkets och lantmäterimyndigheternas roller, uppgifter och förhållningssätt för att bibehålla och utveckla det förtroende från omvärlden som verket och lantmäterimyndigheterna är beroende av. Detta gäller inte minst vid den myndighetsutövning som sker inom fastighetsbildningsverksamheten. På motsvarande sätt måste ett särskilt mål för den övriga verksamheten vara att den bedrivs på ett konkurrensneutralt sätt. Den successivt ökande mognaden hos såväl marknaden som användarna är en omständighet som bör beaktas i detta sammanhang.

För en positiv utveckling är det också viktigt att det finns en förmåga att anpassa verksamheten till samhällets förändrade behov och en kapacitet att utveckla och använda nya tekniska lösningar inom informationstekniken. En framgångsfaktor är också att det finns en förmåga att tillhandahålla en rikstäckande service. De framtida behoven av tjänster inom lantmäteriområdet skall tillgodoses på ett rationellt, kostnadseffektivt och konkurrensneutralt sätt samtidigt som kraven på kvalitet och tidsmässigt utförande tryggas.

För det statliga lantmäteriets verksamhetsgrenar kan det finnas behov av att särskilt lyfta fram nedanstående mål och krav.

För verksamhetsgrenen fastighetsindelning bör gälla tre huvudsakliga inriktningsmål, nämligen att

- säkerställa ett fortsatt förtroende för och en hög rättssäkerhet inom förrättningsverksamheten,
- minska kostnaderna för sakägarna genom fortsatta rationaliseringar och effektiviseringar, samt
- värna om och utveckla tillförlitligheten i den information som överförs till fastighetsregistret.

För verksamhetsgrenen informationsförsörjning och i rollen som ansvarig nationell myndighet för den grundläggande geografiska informationen och fastighetsinformationen bör målet för Lantmäteriverkets verksamhet vara att

- verka för att kunna erbjuda rikstäckande och tillförlitliga data,
- upprätthålla långsiktighet, stabilitet och säkerhet i informationsförsörjningen,
- stödja vissa särskilda samhällsbehov, t.ex. totalförsvarets behov inom området informationsförsörjning, och
- öka användningen av den grundläggande informationen.

I vilken mån verksamheten varit framgångsrik och om verksamheten bidragit till en ökad samhällsnytta kan mätas framför allt genom hur antalet användare, användningsområden och användningstillfällen utvecklats.

Uppdragsverksamheten har hittills bedrivits utifrån ett mycket brett mandat som inte innehållit några närmare restriktioner för verksamhetens inriktning eller omfattning. Verksamheten är förenad med risker för en konkurrenssnedvridning och det finns aktörer som inte har förtroende för Lantmäteriverkets vilja och förmåga att uppträda konkurrensneutralt. Målet bör nu vara att skapa ett tydligare uppdragsbemyndigande som bättre överensstämmer med statsmakternas förvaltningspolitiska riktlinjer vilka anger att myndigheter endast skall bedriva konkurrensutsatt uppdragsverksamhet om det finns särskilda skäl. Målet för uppdragsverksamheten bör vara att

- bidra till en effektivisering i kundens och användares verksamheter,
- den skall bedrivas med hög kvalitet, och
- den skall bedrivas med full kostnadstäckning.

Behov av internationell samverkan

Lantmäteriverksamheten har tidigare i allt väsentligt varit nationellt inriktad. Successivt har dock behovet av internationell samverkan och samarbete kommit att innebära att verksamheten fått en alltmer internationell anknytning. Det gäller bl.a. arbetet med att införa ett internationellt anpassat referenssystem för lägesrelaterad information och ett nytt kartprojektionssystem. Det gäller också standardisering och harmonisering av geografisk information och fastighetsinformation, uppbyggnad av metadatasystem och gränsöverskridande databaser samt insatser för att stödja utvecklingsländer. Sverige bör aktivt delta i och påverka inriktningen av det internationella arbetet. Sverige ligger inom detta område långt framme och kan bidra till utvecklingen. Den svenska modellen för fastighetsbildning och det samlade ansvaret för geografisk information

och fastighetsinformation inom en och samma myndighet utgör ytterligare framgångsfaktorer. Lantmäteriverkets personal deltar regelmässigt i den tjänsteexport som bedrivs inom ramen för det av staten ägda Swedesurvey AB.

5 Myndighetsstruktur och organisation

5.1 Myndighetsstrukturen

Regeringens bedömning: Lantmäteriverket och de 21 länsvisa lantmäterimyndigheterna bör på sikt sammanföras till en myndighet. Regeringen avser att återkomma i frågan i samband med att formerna för en överföring av huvudmannskapet för inskrivningsverksamheten läggs fast.

Ansvaret för tillsyn med anknytning till fastighetsbildningen bör även fortsättningsvis ligga hos Lantmäteriverket. En plan för tillsynsverksamheten skall finnas.

Utredningens förslag: De länsvisa lantmäterimyndigheterna och Lantmäteriverket förs samman till en myndighet, Lantmäteriverket. Fastighetsbildningsverksamhetens självständiga ställning inom den nya organisationen skall garanteras. Som en följd av bl.a. enmyndighetsmodellen bör en särskild nämnd – Lantmäterinämnden – inrättas för att utföra den formella tillsynen över de statliga och kommunala lantmäterimyndigheterna.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna är positiva till en sammanslagning av Lantmäteriverket med de länsvisa lantmäterimyndigheterna. *Naturvårdsverket* ser en fördel i att resurserna hos det statliga lantmäteriet kan användas optimalt, oavsett län. *Banverket*, *Vägverket* och *Vattenfall AB* anser att förslaget underlättar för infrastrukturprojekt och ett projektinriktat arbetssätt oberoende av länsgränser.

Bland de instanser som är negativa till en sammanslagning finns flera domstolar. De framför bl.a. vikten av att bibehålla Lantmäteriverket som egen myndighet med avseende på verkets uppgift som remissorgan i fastighetsmål. Många kommuner befärdar samtidigt att om de lokala kontoren läggs ned vid en omorganisation medför detta bl.a. försämrade service för medborgare och företag. *Gävle tingsrätt* anser att förrättningslantmätaren bör ha god lokalkännedom och ett bra kontaktnät med lokala och regionala myndigheter. *Ångermanlands tingsrätt* liksom *Fastighetsrådets och miljörådets förening* anser att det finns behov av en central myndighet som driver på utvecklingen, utfärdar föreskrifter, utövar tillsyn och ansvarar för yttranden till domstolar m.m.

En majoritet av remissinstanserna är positiva till att inrätta en fristående lantmäterinämnd för tillsyn över de statliga och kommunala lantmäterimyndigheterna. Till dessa hör bl.a. *Kungliga tekniska högskolan*, *Malmö kommun*, *Göteborgs kommun* och *Sundsvalls kommun*. *Lantbrukarnas riksförbund* anser att den opartiskhet och det förtroende i omvärlden som är en nödvändig förutsättning för ett väl fungerande för-

rättningsinstitut sannolikt kommer att påverkas i positiv riktning om förslaget genomförs.

Flera remissinstanser avstyrker förslaget med en fristående nämnd till följd av att man avstyrker enmyndighetsmodellen. Behovet ifrågasätts också utifrån utredningens konstaterande att några rättssäkerhetsproblem inte har konstaterats. *Malmö tingsrätt, Ångermanlands tingsrätt, Fastighetsrådets och miljørådets förening* och *Lantmäteriverket* ser inget behov av ytterligare kontroll och granskning utöver nuvarande möjligheter, dvs. fastighetsdomstolen, JO, JK m.fl. *Domstolsverket* anser inte heller att skälen för att inrätta en lantmäterinämnd är tillräckligt starka.

Skälen för regeringens bedömning: Inom statsförvaltningen har under de senaste decennierna pågått en tydlig utveckling mot att myndigheter med länsvis eller regional indelning omvandlas till en enmyndighetsstruktur. Sedan 1994 har verksamheterna inom Försvarsmakten, Tullverket, Arbetsmiljöverket och Skatteverket inrättats enligt enmyndighetsmodellen. En ny samlad organisation för åklagarväsendet har skapats och den nya myndigheten Försäkringskassan inrättades den 1 januari 2005 efter en sammanslagning av Riksförsäkringsverket och försäkringskassorna.

Omstruktureringarna genomförs för att skapa effektivitet, rättssäkerhet och god service. Det finns flera skäl som talar för en sådan lösning också för den statliga lantmäteriverksamheten. Regeringen bedömer att enmyndighetsmodellen och den nya regionindelade organisationen för fastighetsbildningen som utredningen föreslår ger en tydligare organisation, högre flexibilitet och bättre resursutnyttjande, bättre förutsättningar för effektivisering och kvalitetsutveckling av den regionala och lokala verksamheten samt förbättrade förutsättningar för enhetlighet i handläggning och tillämpning av regelverket. Vissa argument som i detta fall har anförts mot enmyndighetsmodellen, såsom tillsynsfunktionen och behovet av åtskillnad mellan uppdragsverksamhet och myndighetsutövning, har också visat sig vara svaga. Såväl den nya Försäkringskassan som den nya Åklagarmyndigheten har tillsynsverksamhet.

Det finns dock flera skäl för att regeringen inte nu lägger fram ett sådant förslag. Lantmäteriverket genomförde under 2004 en intern omorganisation som berörde stora delar av verksamheten. Regeringen gör vidare bedömningen att huvudmannskapet för inskrivningsmyndigheterna bör föras över till Lantmäteriverket den 1 september 2007.

Enligt regeringens mening bör en förändring av den nuvarande statliga lantmäteriorganisationen anstå till dess att förslag finns om hur inskrivningsverksamheten bör knytas till den statliga lantmäteriverksamheten (se avsnitt 6.2) liksom ett förslag till hur tillsynsfrågan kan lösas inom den nya myndigheten. Av Lantmäterikutredningens utvärdering av omstruktureringen framgår att den myndighetsstruktur som skapades 1996 har varit ändamålsenlig och att det därför inte finns något omedelbart behov av en organisationsförändring.

Regeringen finner inte heller att skälen för att inrätta en särskild nämnd för tillsyn är tillräckligt starka. Därmed bör även frågan om hur tillsynen över det statliga och kommunala lantmäteriet i en enmyndighetsmodell beredas ytterligare.

Verksamheten avseende råd, tillsyn och stöd har tidigare utvärderats, dels internt av Lantmäteriverket (M1999/142/Hs), dels av Riksdagens

revisorer (2001/02:RR10). Riksdagens revisorer ansåg i sin rapport till riksdagen att det fanns vissa brister i den mer kontrollerande tillsynen. Revisorernas slutsats var att Lantmäteriverkets formella tillsyn av kommunala och statliga lantmäterimyndigheter borde förstärkas.

Regeringen finner att Lantmäteriverkets tillsyn över de statliga och kommunala lantmäterimyndigheterna bör förbättras och att en plan för tillsynsverksamheten skall finnas. Regeringen gav i regleringsbrevet för 2005 Lantmäteriverket i uppdrag att i samråd med Svenska kommunförbundet redovisa ett förslag till en sådan plan.

5.2 Inskrivningsverksamheten

Regeringens bedömning: Huvudmannskapet för inskrivningsverksamheten bör föras över till Lantmäteriverket. Nuvarande ansvarsfördelning mellan inskrivningsmyndigheterna och lantmäterimyndigheterna bör ligga fast. Verksamheten bör således även fortsättningsvis bedrivas på de sju orter där verksamheten för närvarande bedrivs. Regeringen avser att tillkalla en utredare som bl.a. skall lämna förslag till de författningsändringar som krävs för att föra över huvudmannskapet till Lantmäteriverket. Målsättningen är att huvudmannskapet förs över den 1 september 2007.

Utredningens förslag: Huvudmannskapet för inskrivningsverksamheten förs över till Lantmäteriverket.

Remissinstanserna: En stor majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inte något att erinra mot utredningens förslag. *Malmö tingsrätt* och *Fastighetsrådets och miljörådets förening* anför att det finns starka verksamhetsmässiga och finansiella samband mellan inskrivningsverksamheten och Lantmäteriverkets verksamhet. De anför vidare att möjligheterna att uppnå en enhetlig praxis på inskrivningsområdet torde förbättras med Lantmäteriverket som huvudman. *Vattenfall AB* anför att en överföring av inskrivningsverksamheten skapar mycket stora förutsättningar för samordning och framtida effektiviseringar.

Norrtälje tingsrätt, Mora tingsrätt, Eksjö tingsrätt, Hässleholms tingsrätt, Skellefteå tingsrätt, Lunds tekniska högskola, Mora kommun, Skellefteå kommun, Hässleholms kommun och *Tiokommungruppen i Västerbotten* motsätter sig att huvudmannskapet för inskrivningsmyndigheterna förs över till Lantmäteriverket. *Norrtälje tingsrätt* betonar att inskrivningsmyndigheterna hanterar renodlat juridiska frågor och anser att den bredd och det djup i den juridiska kompetensen som finns i tingsrätterna borgar för snabb och rättssäker hantering. Enligt tingsrätten är det uteslutet att bygga upp nödvändig juristkompetens inom fristående inskrivningsmyndigheter. Tingsrätten befarar att inskrivningsmyndigheterna kommer att centraliseras, att arbetstillfällena försvinner på de drabbade orterna och att tingsrätter kan komma att läggas ned om inskrivningsmyndigheterna avskiljs från domstolarna. Även *Mora kommun* befarar att inskrivningsverksamheten kan komma att centraliseras liksom att underlaget för tingsrättens fortsatta lokalisering på orten kommer att svikta om inskrivningsverksamheten förs över till Lantmäteriverket.

Skälen för regeringens bedömning: Inskrivningsverksamhetens nuvarande organisation tillkom efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2000 (prop. 1999/2000:1, bil. 7, bet. 1999/2000 JuU:01, rskr. 1999/2000:78 och 79).

Inskrivningsmyndigheter finns vid tingsrätterna i Skellefteå, Härnösand, Mora, Norrtälje, Eksjö, Uddevalla och Hässleholm.

Inskrivningsmyndigheterna är inte egna förvaltningsmyndigheter, utan är organiserade som självständiga avdelningar vid tingsrätterna. Vanligen delar inskrivningsmyndigheten lokaler med tingsrätten och den lagman som är chef för tingsrätten ansvarar också för verksamheten vid inskrivningsmyndigheten. Respektive tingsrätts anslag omfattar domstolens hela verksamhet, inklusive inskrivningsverksamheten.

Varje inskrivningsmyndighet behandlar inskrivningsärenden inom ett visst geografiskt område. Inskrivningsärenden är ärenden om lagfart, inteckning eller annan inskrivning enligt 20–24 kap. jordabalken samt ärenden om anteckning enligt 19 kap. 29 och 30 §§ jordabalken. Handläggningen av inskrivningsärenden sker i enlighet med bestämmelser i jordabalken, förordningen (2000:308) om fastighetsregister och inskrivningsförordningen (2000:309). Inskrivningsmyndigheterna beslutar också om statlig stämpelskatt enligt lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter och förordningen (1984:406) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter, samt om expeditionsavgift enligt förordningen (1987:452) om avgifter vid de allmänna domstolarna.

Domstolsverket är central förvaltningsmyndighet för domstolväsendet och huvudman för inskrivningsmyndigheterna. Domstolsverket ansvarar för föreskrifter om det materiella innehållet i fastighetsregistrets inskrivningsdel. Lantmäteriverket ansvarar för utveckling, förvaltning och drift av fastighetsregistret, inklusive dess inskrivningsdel, samt har personuppgiftsansvar för fastighetsregistret. Lantmäteriverket ansvarar också för det handläggningssystem som används vid inskrivningsmyndigheterna och framställer de bevis och dokument som är en följd av inskrivningsmyndigheternas beslut. Vidare är Lantmäteriverket uppbördsmyndighet för den stämpelskatt och de expeditionsavgifter som statskassan tillförs genom inskrivningsverksamheten.

Genom sitt ansvar för register och handläggningssystem samverkar Lantmäteriverket nära med inskrivningsmyndigheterna. Verkets stödverksamhet för inskrivningssystemet leder till dagliga kontakter med personalen på inskrivningsmyndigheterna i främst tekniska, men också juridiska frågor. Lantmäteriverket har också kontakt med inskrivningsmyndigheterna i flera frågor som rör ändringar och korrigeringar i registret.

Inskrivningsverksamheten och dess samband med det statliga lantmäteriets verksamhet har flera gånger tidigare varit föremål för utredning och politiska ställningstaganden. Lantmäteri- och inskrivningsutredningen föreslog i sitt delbetänkande Kart- och fastighetsverksamhet i myndighet och bolag (SOU 1993:99) att inskrivningsverksamheten skulle föras till de nya lantmäterimyndigheterna. Utredningen ville skapa en samlad statlig organisation för fastighetsanknutna ärenden. Regeringen och riksdagen uttalade mot bakgrund av förslagen att inskrivningsverksamheten på sikt borde föras samman med fastighetsbildning och fastighetsregistrering.

När det gäller inskrivningsverksamhetens roll i domstolsorganisationen har i flera utredningar, promemorior m.m. om domstolarnas organisation och verksamhet också gjorts bedömningen att inskrivningsverksamheten bör föras över från domstol till förvaltningsmyndighet (bl.a. Justitiedepartementets promemoria "Domstolarna i framtiden", Ds 1989:2, Domstolsutredningens betänkande "Domstolarna i framtiden", SOU 1991:106, och Domstolsverkets rapport "Inskrivningsverksamhetens framtida organisation" 1997:5).

I enlighet med tidigare uttalanden anser regeringen att verksamheten skulle främjas av ett samlat huvudmannaskap hos Lantmäteriverket för inskrivningsverksamheten och anknutna delar av fastighetsregistret. Inskrivningssystemet – inskrivning och register – kommer därmed att kunna samordnas och koordineras på ett mer effektivt sätt och förutsättningarna för en välutvecklad styrning, ledning och samordning av inskrivningsmyndigheternas verksamhet stärkas.

Den av regeringen och riksdagen i flera sammanhang uttalade målsättningen att domstolarnas verksamhet bör renodlas (se t.ex. prop. 2000/01:1, utg. omr. 4, s. 33 och bet. 2000/01:JuU01 s.73) talar också för en överföring av huvudmannaskapet. Uppgifter som inte kräver handläggning i domstol bör enligt regeringen hanteras av förvaltningsmyndighet. Verksamhet av registreringskaraktär, såsom registrering av bouppteckningar och inskrivning av företagsinteckningar och av luftfartyg, har successivt förts bort från domstolarna. En överföring av huvudmannaskapet för inskrivningsverksamheten till Lantmäteriverket ligger i linje med detta arbete.

De invändningar som några remissinstanser har anfört mot en överföring av huvudmannaskapet avser främst farhågor om att verksamheten skall komma att centraliseras och att arbetstillfällena kan försvinna på de aktuella orterna. De skäl som anfördes för nuvarande organisering och lokalisering av myndigheterna – bl.a. att inskrivningsmyndigheterna bör placeras utanför storstäderna och att det finns goda skäl att ta regionala hänsyn och sysselsättningshänsyn (prop. 1999/ 2000:1, utg. omr. 4, s. 107) – är alltså giltiga. Regeringens bedömning är därför att ansvarsfördelningen mellan inskrivningsmyndigheterna och de länsvis organiserade lantmäterimyndigheterna skall ligga fast och att inskrivningsverksamheten även i fortsättningen skall bedrivas på de orter där den bedrivs i dag.

Vid remissbehandlingen har också anförts att den juridiska kompetensen som finns i tingsrätterna borgar för en snabb och rättssäker hantering av inskrivningsärendena och att fristående inskrivningsmyndigheter kommer att lida brist på juridisk kompetens. En överföring av huvudmannaskapet till Lantmäteriverket innebär att den formella anknytningen till tingsrätterna upphör. Regeringen bedömer emellertid att nuvarande sju inskrivningsmyndigheter har sådan organisatorisk storlek att förutsättningar finns för att myndigheterna, i samverkan med Lantmäteriverket på central nivå, skall kunna klara sina behov av juridisk kompetens. Om någon myndighet skulle anse att det finns ytterligare behov av egen kompetens torde sådan kunna tillgodoseas t.ex. genom samverkan med andra myndigheter på orten. Eftersom verksamhetsorterna inte ändras befaras inte heller något problem uppstå med att handläggande personal lämnar verksamheten vid ett byte av huvudmannaskap.

Mot bakgrund av det anförda anser regeringen att huvudmannaskapet för inskrivningsverksamheten bör föras över till Lantmäteriverket. Efter som reformen kräver omfattande författningsändringar avser regeringen att tillkalla en särskild utredare som skall överväga och lämna förslag på de författningsändringar som krävs. Utredaren skall också överväga hur behovet av juridisk kompetens närmare bör tillgodoses. Regeringens målsättning är att huvudmannaskapet för inskrivningsverksamheten förs över till Lantmäteriverket den 1 september 2007.

Regeringens bedömning att huvudmannaskapet bör föras över till Lantmäteriverket innebär inte att inskrivningsverksamheten förändras eller att personal blir övertalig. Verksamheten skall bedrivas på de nuvarande sju orterna även i fortsättningen. På kort sikt bedöms därför inte kostnaderna för verksamheten påverkas av ett ändrat huvudmannaskap. På lång sikt bör en överflyttning medföra en effektivisering genom att de samband som finns mellan inskrivningsverksamheten och Lantmäteriverkets övriga verksamhet tas tillvara. Vidare bedöms övergångskostnaderna för en överflyttning vara marginella. De totala kostnaderna kommer därför att rymmas inom ramen för nuvarande anslag. En överflyttning av huvudmannaskapet föranleder inga nya överväganden i fråga om förändringar av den yttre tingsrättsorganisationen.

6 Fastighetsbildning och fastighetsregistrering

6.1 Fastighetsbildning och fastighetsregistrering skall ske i offentlig regi

Regeringens bedömning: Fastighetsbildning och fastighetsregistrering bör även fortsättningsvis vara ett offentligt åtagande.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig i frågan är positiva till slutsatsen att fastighetsbildning och fastighetsregistrering även fortsättningsvis skall ske i offentlig regi. *Kungliga tekniska högskolan* jämför fastighetsbildning i privat kontra offentlig regi i olika länder och konstaterar att den svenska modellen, med fastighetsbildning i offentlig regi, är överlägsen från både effektivitets- och kostnadssynpunkt. *Lantmäteriverket* framhåller att det svenska systemet för fastighetsbildning är ett effektivt stöd till fastighetsmarknaden och ger förutsättningar för en god markanvändning samt förädling av fastighetsbeståndet. *Göteborgs, Sundsvalls och Kalmar kommuner* delar utredningens bedömning, då verksamheten spelar en viktig roll i samhällsbyggnadsprocessen och har stor betydelse för samhällets infrastruktur.

Skälen för regeringens bedömning: Fastighetsbildning sker i en förrättning under ledning av en förrättningslantmätare. En sådan förrättning kan bilda, ändra eller upphäva fastigheter och vissa rättigheter knutna till fastigheter. Fastighetsbildning regleras främst i fastighetsbildningslagen (1970:988), anläggningslagen (1973:1149) och ledningsrättslagen (1973:1144). Fastighetsbildning bedrivs vid de statliga lantmäterimyndigheterna samt vid 38 kommunala lantmäterimyndigheter.

Vid en förrättning utreds förutsättningarna för att genomföra de åtgärder som en ansökan om fastighetsbildning avser. Förrättningslantmätaren skall klarlägga de fastighetsrättsliga förutsättningarna, höra berörda sakägare, samråda med berörda myndigheter och vid behov göra avvägningar mellan enskilda och allmänna intressen. Om de aktuella åtgärderna kan genomföras utförs också fältarbete i form av utstakning, markering och inmätning av nya fastighetsgränser. Vanligen upprättas en karta som beskriver de nya förhållandena. Ibland ingår i förrättningen även att göra värderingar som underlag för ersättning till markägare. Slutligen fattas beslut som reglerar förändringarna av berörda fastigheter och i förekommande fall också ersättningsfrågor m.m. Resultatet av förrättningen registreras i fastighetsregistret.

De beslut som avslutar en lantmäteriförrättning är bindande för markägarna och fastighetsbildningen innebär därför myndighetsutövning. Beslut i fråga om fastighetsbildning kan ske mot fastighetsägarnas vilja och förrättningar enligt fastighetsbildningslagen används bl.a. för att ge samhället tillgång till mark i samband med t.ex. infrastrukturprojekt. I praktiken har förrättningsformen i stor utsträckning ersatt användningen av de regelverk, främst expropriationslagen (1972:719), som ursprungligen var avsedda för tvångsvis markåtkomst. Merparten av alla förrättningar sker dock i samförstånd med markägarna. Lantmäterimyndighetens beslut kan överklagas till fastighetsdomstol och vidare till hovrätt och Högsta domstolen.

Den svenska modellen för fastighetsbildning och fastighetsregistrering skiljer sig från nästan alla andra europeiska länder, bl.a. genom att den i sin helhet är ett offentligt åtagande. I andra länder är det vanligt att fastighetsbildning bedrivs i privat regi av auktoriserade lantmätare och att enbart registreringen sker i offentlig regi. I flertalet andra länder måste markfrågor i tvångssituationer där inte alla sakägare lämnat sitt medgivande hanteras vid domstol eller av särskilda myndigheter. Undersökningar har visat att det svenska förrättningsförfarandet har sin största fördel just vid komplexa förrättningar där lantmätaren aktivt kan söka lösningar som bygger på samförstånd mellan sakägarna. Förrättningsförfarandet kan då utnyttjas för att med hög rättssäkerhet och förhållandevis låga kostnader nå snabbare och mer flexibla lösningar än vid en domstolsprövning.

En rationell fastighetsindelning har stor betydelse för möjligheterna att utnyttja marken på ett effektivt sätt och kan jämföras med annan infrastruktur som vägar och järnvägar. En väl fungerande process för fastighetsbildningen är av stor vikt för samhällsbyggandet och samhällets infrastruktur. Tillförlitliga uppgifter i fastighetsregistret har även stor betydelse för bl.a. värdering, omsättning och pantsättning av fastigheter.

Fastighetsbildningens karaktär av myndighetsutövning samt fastighetsregistrets betydelse för en effektivt fungerande fastighetsmarknad talar enligt regeringens bedömning för att såväl fastighetsbildning som fastighetsregistrering även i fortsättningen bör vara ett offentligt åtagande.

Regeringens bedömning: Möjligheterna till extern medverkan vid lantmäteriförrättningar bör inte utökas utöver vad som är möjligt enligt gällande reglering.

Utredningens förslag: Utredningen menar att endast besluten i en lantmäteriförrättning är myndighetsutövning. Därför bör även annan än fastighetsbildningsmyndigheten få utföra vissa moment i en sådan förrättning. Upphandlingen bör vara frivillig.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som har kommenterat frågan är negativa till en bredare upphandling av vissa moment i lantmäteriförrättningen. En splittring av fastighetsbildningsprocessen bedöms kunna innebära högre kostnader, sämre kvalitet i förrättningen och ett mindre rättssäkert förfarande. *Malmö tingsrätt* och *Fastighetsrådets och miljörådets förening* anser att möjligheten till kommunal medverkan och anlitan av sakkunniga tillgodoser behovet av utomståendes medverkan vid förrättningar. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser att momenten i förrättningen måste hanteras samlat och utgöra grunden för rättssäkerhet för den enskilde. *Svenska kommunförbundet* menar att förslaget riskerar att radera den samverkan mellan kommunerna och lantmäterimyndigheterna som effektivt integrerar förrättningsverksamheten i handläggningen av plan- och byggärenden. Denna samverkan är kostnadseffektiv för såväl samhället som fastighetsägaren.

Ett tiotal remissinstanser är positiva till förslaget om upphandling av förrättningsförberedelser. Flera menar att upphandling effektiviserar lantmäteriförrättningen och därmed bidrar till lägre kostnader. *Vägverket* tillstyrker delar av förslaget. *Föreningen svenskt näringsliv*, *Fastighetsägarna Sverige*, *Skogsindustrierna* och *SWECO Position AB* anser att det är uppenbart att vissa åtgärder som vidtas i samband med fastighetsbildning inte utgör myndighetsutövning.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen har i propositionen En ny organisation för lantmäteri- och fastighetsdataverksamhet m.m. (prop.1993/94:214) och i propositionen Ansvar för fastighetsbildningsverksamheten m.m. (prop.1995/96:78) tagit upp frågan om myndighetsutövning. Regeringen ansåg då att en förrättning enligt lagstiftningen om fastighetsbildning i sin helhet borde betraktas som myndighetsutövning. Vissa förrättningsmoment, främst av kart- och mätningsteknisk art, borde dock kunna utföras av kommunala mättningsorgan eller upphandlas i konkurrens. Den myndighet som handlägger ett fastighetsbildningsärende har ansvaret för förrättningen i dess helhet och måste därmed kunna avgöra i vilka moment annan än myndighetens egen personal kan anlitas. Myndigheten skulle även fortsättningsvis kunna genomföra hela förrättningsarbetet. Extra kostnader för specifikationer och kontroller i samband med entreprenader måste vägas mot den vinst som kan fås genom konkurrensutsättning. Vid upphandling av förrättningsarbete skulle också uppmärksammas att många förrättningsmoment också har ett tekniskt samband med den efterföljande registreringen.

De statliga lantmäterimyndigheterna har med stöd av 4 kap. 34 a § fastighetsbildningslagen (1970:988) möjlighet att uppdra åt annan statlig

eller kommunal myndighet med kompetens inom lantmäteriområdet att utföra vissa i lagrummet närmare angivna förrättningsåtgärder.

Även annan extern medverkan i lantmäteriförrättning förekommer genom förordnanden av sakkunniga, sysslomän och sakägare i form av hantlangning (4 kap. 34, 36 och 37 § fastighetsbildningslagen). Sakkunniga förordnas som biträde i en lantmäteriförrättning i frågor vars bedömning kräver särskild fackkunskap. Möjligheten finns att förordna en sakkunnig i alla sammanhang där lantmäterimyndigheten bedömer att dess egen kompetens behöver förstärkas med särskild expertis. Den sakkunnige är en utpekad person, som kan vara offentlig- eller privatanställd. Lagen om offentlig upphandling (1992:1528) är tillämplig även vid förordnande av sakkunnig. Lantmäterimyndigheterna tillämpar direktupphandling i fråga om tjänster av mindre omfattning. När det gäller värderingstjänster, som har störst omfattning, har Lantmäteriverket genomfört central upphandling. Upphandling görs för totalt 5–6 miljoner kronor per år inom förrättningsverksamheten.

Lantmäterimyndigheterna har, efter riksdagens beslut om omorganisationen 1995, genomfört en omfattande effektivisering av förrättningsverksamheten för att uppnå uppsatta mål om kortare handläggningstider och lägre kostnader. Antalet aktörer i ett fastighetsbildningsärende har minskat, IT-stödet för handläggningen har utvecklats och arbetsprocessen rationaliserats även i andra avseenden. Lantmäteriförrättningen är i dag rättssäker, effektiv, rationell och ger positiva samhälls-ekonomiska effekter i samhällsbyggnadsprocessen.

Regeringen finner inte att Lantmäterikutredningen redovisat några sådana omständigheter som ger anledning att frånga tidigare ställningstaganden i frågan om myndighetsutövningens omfattning. Vi finner därför att det inte finns skäl att nu utöka de möjligheter till extern medverkan vid lantmäteriförrättningar utöver vad gällande reglering medger.

6.3 Uppdragsverksamhet i anslutning till fastighetsbildning

Regeringens bedömning: Lantmäterimyndigheterna bör med hänsyn till närhets-, service- och effektivitetsaspekter få bedriva viss uppdragsverksamhet som har direkt anknytning till en fastighetsbildningsåtgärd. En lantmäterimyndighet bör även få utföra vissa andra uppdrag i de delar av landet där förutsättningar för marknadslösningar inte finns samt vissa uppdrag åt andra statliga myndigheter.

De preciseringar som regeringen och Lantmäteriverket gjorde i anslutning till verksamhetens omstrukturering 1996 bör utgöra grunden för en tydligare avgränsning av uppdragsverksamhetens innehåll.

Utredningens bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår dock att uppdrag som innebär att en statlig lantmäterimyndighet utformar planer m.m., som utgör en del av kommunens uppgifter vid planläggning, inte längre bör omfattas av ett uppdragsbemyndigande. Uppdrag inom MBK-området (mätning, beräkning och kartläggning) bör enligt utredningen heller inte omfattas av ett sådant bemyndigande.

Remissinstanserna: En övervägande del av de remissinstanser som kommenterat frågan avstyrker en begränsning av myndighetsservicen. Flertalet är kommuner som befarar att förslaget försämrar möjligheten att tillhandahålla en god samhällsservice och menar att det inte finns förutsättningar för en marknad för dessa tjänster i glesbygd. Små kommuner kan inte bygga upp egen kompetens inom området. Farhågor framförs också att verksamhetsunderlaget för de små lantmäterikontoren försvinner om uppdragsverksamheten begränsas. Av dem som är för en begränsning av uppdragsverksamheten har flera synpunkter på utredningens avgränsning, främst MBK-verksamheten. Vissa anser att all uppdragsverksamhet skall avvecklas. Flera remissinstanser framför, oberoende av om de stödjer eller avstyrker, problemen som kan uppstå i områden där en fungerande marknad inte finns eller förväntas växa fram. *Svea hovrätt* anser att lantmäterimyndigheten bör få bedriva viss serviceverksamhet som sammanhänger med myndighetsuppgiften. Detta är särskilt motiverat i glesbygd. För vissa serviceuppdrag bör större återhållsamhet iakttas än i dag. *Ångermanlands tingsrätt* liksom *Fastighetsrådets och miljörådets förening* är positiva till att uppdragsverksamheten preciseras. *Kungliga tekniska högskolan* ifrågasätter om det ger några samhällsekonomiska vinster om uppdragsverksamheten avskiljs, även om spelreglerna på marknaden blir tydligare. *Boverket* instämmer i utredningens förslag till begränsning av uppdragsverksamheten inom plan- och bygglagens område.

Naturvårdsverket anser att det i flera sammanhang är omöjligt att ersätta lantmäterimyndigheternas kompetens med privata aktörers. *Vallentuna kommun* hävdar att utredningens förslag medför kostnadsökningar för kommunen och att MBK-uppdrag bör få utföras som uppdrag. *Göteborgs kommun* anser att lantmäterimyndigheten bör få medverka också i delar av detaljplaneprocessen. *Region Siljan* anser att samverkan mellan kommunerna och det statliga lantmäteriet är en förutsättning för att upprätthålla en godtagbar service.

Skälen för regeringens bedömning: Inför, under och efter en fastighetsbildningsförrättning finns det ofta behov av kompletterande åtgärder som kräver kompetens av teknisk, juridisk eller ekonomisk art. Det finns i sådana sammanhang både effektivitets- och kostnadsskäl som talar för att direkt utnyttja den personal som utför förrättningsåtgärder.

Riksdagens beslut om att inrätta länsvisa lantmäterimyndigheter (prop. 1993/94:214, bet. 1993/94:BoU19, rskr. 1993/94:375) innebar att de skulle få utföra uppdragsverksamhet med en naturlig koppling till fastighetsbildningen. Denna uppdragsverksamhet benämndes i propositionen ”lokal myndighetsservice”. Som exempel på lokal myndighetsservice angavs upprättande av fastighetsplan och nybyggnadskarta, utförande av lägeskontroll, ajourhållning av primärkarta, fastighetsutredningar och fastighetsförteckningar samt viss annan fastighetsrättslig service. Av instruktionen för det statliga lantmäteriet framgår att lantmäterimyndigheterna i länen mot avgift får bedriva myndighetsservice som har ett naturligt samband med myndighetsutövningen. Någon närmare precisering av myndighetsservicens innehåll redovisas dock inte.

I Lantmäteriverkets föreskrifter för verksamhet vid statlig lantmäterimyndighet (LMVIR 1996:4) anges de uppdrag som lantmäterimyndigheterna får utföra som lokal myndighetsservice, nämligen

- rådgivning och utbildning,
- nybyggnadskarta, utsättning, kontrollmätning, mät- och kartunderlag,
- fastighetsförteckning,
- fastighetsplan,
- förslag till enkla planer av genomförandekaraktär i direkt samband med fastighetsbildning,
- de fastighetstekniska delarna av genomförandebeskrivning,
- ajourhållning av kommunala storskaliga kartverk, grafiska databaser och stomnät,
- ajourhållning av kommunala system för fastighetsinformation,
- fastighetsrättslig service av typ fastighetsinformation,
- upprättande av avtal, lagfartspaket och värdeintyg för lagfart i samband med fastighetsbildning,
- tillhandahållande av allmänna kartor,
- arbete med militärgeografiska verk och
- upprättande av avtal enligt 43 § anläggningslagen.

Intäkterna från den lokala myndighetsservicen har ökat de senaste åren. Under 2004 uppgick intäkterna till 96 miljoner kronor.

Regeringen menar att det ur regionalpolitisk synvinkel finns starka motiv för att bedriva lokal myndighetsservice. Verksamheten behövs för att ge ekonomisk bärkraft åt lantmäterikontoren i de delar av landet som är glest befolkade, framför allt i Norrlands inland. Verksamhetens begränsade omfattning i dessa delar av landet är också sådan att det i regel saknas någon alternativ utförare av uppdrag som kräver lantmäterikompetens. Ett väl förgrenat kontorsnät i hela landet har ansetts betydelsefullt för att ge lokalkännedom och därmed hög kvalitet och god service inom fastighetsbildningen. Självfallet skall dock inte lantmåterimyndigheterna bedriva sådan verksamhet som kan påverka förtroendet för myndighetstjänsten. Lika självklart är att den uppdragsverksamhet som myndigheten bedriver skall ske på ett konkurrensneutralt sätt.

Utredningen konstaterar att det inte finns belägg för att problem med rättsäkerhet och opartiskhet har uppkommit efter omorganisationen 1995/96. Verksamheten har inte heller väckt misstro hos sakägarna. Regeringen delar utredningens bedömning att det är viktigt att innebörden av begreppet myndighetsservice klarläggs. Vi menar i likhet med flertalet remissinstanser att ett sådant klarläggande bör utgöra en precisering och ett tydliggörande snarare än en avsevärd begränsning av verksamheten.

Utredningen anser att begreppet lokal myndighetsservice bör utmönstras. Begreppet bidrar till otydlighet genom att inte lyfta fram att det rör sig om uppdragsverksamhet. Det kan också ge intryck av att det rör sig om en myndighets allmänna serviceskyldighet eller att verksamheten enbart riktar sig till andra myndigheter. Utredningen föreslår istället att begreppet ”fastighetsbildningsanknuten uppdragsverksamhet” används för den uppdragsverksamhet som i framtiden skall kunna bedrivas vid lantmåterimyndigheterna. Regeringen delar utredningens bedömning men ändrar begreppet till ”uppdragsverksamhet i anslutning till fastighetsbildning”.

Regeringen avser att förtydliga och avgränsa uppdragsverksamheten i anslutning till fastighetsbildning genom föreskrifter i instruktionen för det statliga lantmåteriet. För att upprätthålla förtroendet för den kon-

kurrensutsatta verksamheten är det vidare viktigt att lantmäterimyndigheternas uppdragsverksamhet hålls strikt åtskild från sådan uppdragsverksamhet som bedrivs i Lantmäteriverkets uppdragsdivision, Metria.

Regeringen vill i detta sammanhang peka på att lantmäterimyndigheterna enligt 20 § förordningen (1995:1418) med instruktion för det statliga lantmäteriet och 7 § verksförordningen (1995:1322) ”skall verka för att myndigheten genom samarbete med andra myndigheter och på annat sätt tar tillvara de fördelar som kan vinnas för staten som helhet”. Lantmäterimyndigheten har således både en rättighet och en skyldighet att inom hela sitt kompetensområde bistå andra statliga myndigheter. Denna samverkan har som regel karaktären av uppdrag då den sker mot avgift. Någon ändring av den nuvarande ordningen på detta område är inte aktuell.

7 Grundläggande geografisk information och fastighetsinformation

7.1 Samordningsansvar

Regeringens bedömning: Det utökade samordningsansvar som aviserats i propositionen Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället (prop. 2004/05:175) bör utvärderas efter en treårsperiod. Långsiktiga strategiska planer för Lantmäteriverkets informationsförsörjning är av stor vikt för utvecklingen inom många samhällssektorer.

Utredningens förslag: Lantmäteriutredningen föreslog att Lantmäteriverket bör ges ett nationellt samordningsansvar för produktion, samverkan och utveckling inom området grundläggande geografisk information och fastighetsinformation och att verket bör utarbeta långsiktiga planer för informationsutveckling och finansiering. Förslaget överensstämmer med den bedömning som regeringen tidigare gjort i propositionen Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället (prop. 2004/05:175).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som kommenterat förslaget är positiva till ett utpekat samordningsansvar för grundläggande geografisk information och fastighetsinformation. Några anser dock att samordningsansvaret skall ligga direkt under regeringen. *Statens geotekniska institut* anser att Lantmäteriverket är den naturliga organisationen att ha ett nationellt samordningsansvar. En bred användning och ökad samhällsnytta med stöd av geografisk information förutsätter en väl fungerande samverkan mellan stat, kommun och privata aktörer. Detta gäller såväl för nationell informationsförsörjning som i ett europeiskt perspektiv. *Lantmäteriverket* anser att samordningsansvaret kräver ett tydligt mandat, t.ex. i myndighetens instruktion. Samverkansformer med andra myndigheter bör vidare regleras i respektive myndighets instruktion. Lantmäteriverket är positivt till förslaget om en långsiktig plan och anser att den långsiktiga inriktningen av verksamheten kräver en utvecklad dialog med Regeringskansliet. En fastställd plan måste också åt-

följas av långsiktig finansiering som gör planen möjlig att genomföra. *Stockholms kommun* liksom *Malmö kommun* ser det som naturligt att Lantmäteriverket är navet i ett system för datainsamling och leveranser och välkomnar den samordningsroll som föreslås för Lantmäteriverket.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen har i propositionen ”Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället” (prop. 2004/05:175) översiktligt redovisat sin bedömning att Lantmäteriverket bör ges ett nationellt samordningsansvar för produktion, samverkan och utveckling inom området grundläggande geografisk information och fastighetsinformation. Behovet av samordning och samverkan mellan aktörerna inom området geografisk information och fastighetsinformation har också tidigare lyfts fram. I propositionen ”Finansiering m.m. av lantmäteri- och fastighetsdataverksamhet” (prop. 1994/95:166) pekade regeringen på stora och ökande centrala samverkansbehov för att nå en effektiv försörjning med geografisk information och fastighetsinformation. Initiativ har därefter tagits såsom att tillsätta arbetsgruppen inom Regeringskansliet för samverkan kring geografiska data och geografiska informationssystem (REGGIT) och Grunddatabasutredningen (SOU 1997:146) med uppdrag att utreda vissa centrala databasers tillgänglighet, service och kvalitet. Ett annat exempel är e-infogrupper, en intern arbetsgrupp inom Regeringskansliet med uppdrag att inventera och analysera det allmännas ansvar för spridning av offentlig basinformation i elektronisk form (Ds 2000:34). IT-kommissionens (dir. 1998:38) arbete kan också ses som en del av regeringens strävan att samordna utvecklingen. IT-kommissionen betonar i betänkandet *Digitala tjänster – hur då?* (SOU 2003:55) att samsyn, samverkan och samordning på olika nivåer och en infrastruktur för informationsförsörjningen är centralt för en framgångsrik utveckling av tjänster inom IT-området.

Samordningsfrågan aktualiseras ytterligare genom initiativ inom EU. Europeiska kommissionen har föreslagit ett direktiv om upprättande av en infrastruktur för geografisk information i gemenskapen (INSPIRE), KOM (2004) 516, med syftet att bl.a. stödja EU:s miljöarbete. Förslaget innefattar bl.a. krav på att en offentlig instans i varje medlemsland utses som ansvarig för kontakter med kommissionen i samband med direktivets genomförande m.m. Europaparlamentets och rådets direktiv om vidareutnyttjande och kommersialisering av handlingar från den offentliga sektorn (2003/98/EG) ställer också krav på samverkan och samsyn på olika nivåer för att möjliggöra en effektiv användning.

Behovet av samordning och samverkan mellan aktörer inom området geografisk information och fastighetsinformation ökar i takt med att spridningen och användningen av informationen ökar. Lantmäteriverkets databaser är centrala för att tillgodose de behov av grundläggande geografisk information och fastighetsinformation som finns i stora delar av samhället. Utvecklingen av informationen är en viktig framtidsfråga för många parter. Till en del råder Lantmäteriverket, inom ramen för tillgänglig finansiering, användarsamråd och regeringens styrning, över utvecklingen. Det gäller t.ex. en övergång till objektorienterade databaser som leder till en samordning av de två informationsslagen och möjligheter till ett mer flexibelt tillhandahållande av informationen.

Ett framtida mål bör vara att skapa en effektiv nationell infrastruktur för geografisk information och fastighetsinformation, där informationen

registreras på det lämpligaste stället och där en användare inte behöver söka och anpassa information från olika källor.

I många europeiska länder finns redan samordningsorgan för geografisk information med uppgiften att samordna och bereda frågor kring sådan information och infrastruktur av vikt för utvecklingen inom området. Det utökade samordningsansvaret bör utvärderas efter en treårsperiod.

Lantmäteriverkets informationsförsörjning med behov av en längre framförhållning har delvis samma karaktär som utbyggnaden av viss infrastruktur, t.ex. vägar. Inom både den offentliga och den privata sektorn finns ett starkt beroende av Lantmäteriverkets informationsförsörjning. Alla användare som investerar i systemlösningar m.m. som bygger på grundläggande geografisk information och fastighetsinformation är beroende av långsiktighet, kontinuitet och förutsägbarhet för att kunna göra långsiktiga nyttobedömningar och för att kunna planera för en anpassning av verksamhetssystem. Vidareförädlare på området är för den egna affärsutvecklingen lika beroende av kända och långsiktiga planer för Lantmäteriverkets utvecklingsverksamhet. Om en utveckling av informationen skall få ett snabbt genomslag i form av ökad användning i samhället, nya tjänster etc., måste utvecklingen vara förankrad och känd på förhand. I IT-kommissionens slutrapport lyfts också fram betydelsen av allmänt kända långsiktiga utvecklingsplaner för information och infrastruktur som en av de främsta framgångsfaktorerna för tillväxt och utveckling inom tjänstesektorn information.

Den av riksdagen beslutade (prop. 1993/94:100 bil. 15, bet. 1993/94:BoU10, rskr. 1993/94:185) nioåriga planen för Lantmäteriverkets uppbyggnad av geografisk information är nu genomförd. Regeringen bedömer att långsiktiga strategiska planer för Lantmäteriverkets informationsförsörjning är av stor vikt för utvecklingen inom många samhällssektorer. Lantmäteriverket har på regeringens uppdrag föreslagit en ny långsiktig plan för informationsutvecklingen som remissbehandlats och fortsatt bereds inom Regeringskansliet.

Kostnaderna för den verksamhet som samordningsansvaret medför skall rymmas inom ramen för myndighetens nuvarande finansiering och medför inget behov av ökade anslag. Verksamheten bedöms redan i ett kortare tidsperspektiv kunna medföra betydande samordningsvinster både för producenter och för användare av den grundläggande informationen.

7.2 Ett råd som stöd för samordningsfunktionen

Regeringens bedömning: Ett rådgivande organ bör inrättas vid Lantmäteriverket för att bereda frågor som rör Lantmäteriverkets samordningsroll. Rådet bör ansvara för att en nationell strategisk plan för den samlade informationsförsörjningen inom geodataområdet tas fram.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett stort antal remissinstanser stödjer förslaget att inrätta ett Geodataråd. *Kungliga tekniska högskolan* ställer sig dock tveksam till förslaget. Några instanser anser att rådet skall lyda direkt

under regeringen. *Statens geotekniska institut* anser att en viktig uppgift för ett Geodataråd bör vara att verka för ökad användarnytta och ta fram en strategisk plan för en nationell geografisk informationsstruktur. *Lantmäteriverket* anser att ett Geodataråd skulle vara en betydelsefull del av producentsamverkan och värdefullt för användarinflytandet. Rådets roll och ställning bör vara att stödja Lantmäteriverkets och övriga deltagares verksamheter, men inte inkludera egna beslutsfunktioner. Rapportering från rådet bör ske till Lantmäteriverket som sedan i sedvanliga processer för frågorna vidare till Regeringskansliet. *Stockholms kommun* liksom *Malmö kommun* anser att funktionen med ett råd för samordning är något som länge saknats och som kan få en viktig roll i framtiden. Den kommunala representationen i rådet bör företräda både producent- och konsumentrollen hos kommunerna.

Skälen för regeringens bedömning: Utredningens förslag att inrätta ett råd för att utarbeta en nationell strategisk plan för geografisk infrastruktur är väl underbyggt. Det har vunnit gehör hos berörda remissinstanser. Regeringen avser därför att till stöd för samordningsfunktionen inrätta ett sådant råd vid Lantmäteriverket. Rådets ledamöter bör utses av regeringen. Rådet bör vara ett rådgivande organ för att samlat behandla frågor av principiellt och gemensamt nationellt intresse inom området.

Rådets verksamhet bör i likhet med det nationella samordningsansvaret utvärderas efter tre år.

Kostnaderna för det rådgivande organ som regeringen avser att inrätta som stöd för Lantmäteriverkets samordningsroll är marginella och skall rymmas inom ramen för myndighetens nuvarande anslag. Rådet skall också ses som ett led i att effektivisera verksamheten inom området.

7.3 Registrering i fastighetsregistrets allmänna del

7.3.1 Bemyndigande att utse behöriga myndigheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om att andra myndigheter än lantmäterimyndigheten skall föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del. Sådana föreskrifter får endast avse uppgifter som enligt annan lagstiftning än fastighetsbildningslagen (1970:988) skall redovisas i fastighetsregistrets allmänna del.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: Det fåtal remissinstanser som kommenterat förslaget är positiva. *Svenska kommunförbundet* och flera kommuner tillstyrker förslaget. *Datainspektionen* pekar på personuppgiftsansvaret och vikten av att integritetsfrågor beaktas.

Skälen för regeringens förslag

Fastigheter registreras i fastighetsregistret. Fastighetsregistret regleras framför allt i lagen (2000:224) om fastighetsregister och förordningen (2000:308) om fastighetsregister.

Registrets ändamål är att tillhandahålla uppgifter för verksamheter för vilka staten eller en kommun ansvarar enligt lag eller annan författning.

Uppgifterna avser sådan egendom som registreras i fastighetsregistret eller som för att kunna utföras förutsätter tillgång till fastighetsanknuten information eller avser fullgörande av underrättelseskyldighet.

Vidare har registret till ändamål att tillhandahålla uppgifter för omsättning av sådan egendom som registreras i fastighetsregistret; för kreditgivning, försäkringsgivning eller annan anmälan eller enskild verksamhet där fastighetsanknuten information utgör underlag för prövningar eller beslut; för fastighetsförvaltning, byggande eller annan liknande åtgärd; för aktualisering, komplettering eller kontroll av fastighetsanknuten information som finns i kund- eller medlemsregister eller liknande register; eller för uttag av urval av personuppgifter för direkt marknadsföring, dock med den begränsning som följer av personuppgiftslagen (1998:204).

Den fastighetsanknutna informationen är uppdelad i en allmän del, en inskrivningsdel, en adressdel, en byggnadsdel och en taxeringsuppgiftsdel. Fastighetsregistret får även innehålla annan information som har samband med information som ingår i någon av registrets delar, s.k. tilläggsinformation. Tilläggsinformationen skall redovisas skild från registrets delar. Regeringen är i dag bemyndigad att meddela närmare föreskrifter om innehållet i de olika delarna av fastighetsregistret och om tilläggsinformation.

Lantmäteriverket är personuppgiftsansvarig enligt personuppgiftslagen för alla delar i fastighetsregistret. Lantmäteriverket skall se till att det inte uppkommer otillbörligt intrång i registrerade personers personliga integritet eller risker från säkerhetssynpunkt.

Uppgifter i fastighetsregistret registreras av flera myndigheter. Uppgifterna i den allmänna delen registreras av lantmäterimyndigheten (19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen jämförd med 4 § lagen om fastighetsregister). Inskrivningsmyndigheten registrerar inskrivningsärenden i fastighetsregistrets inskrivningsdel (19 kap. jordabalken jämförd med 4 § lagen om fastighetsregister).

Beslut som Lantmäteriverket eller annan myndighet har meddelat enligt lagen om fastighetsregister eller enligt föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Vad som skall redovisas i registrets allmänna del och av vem

I förordningen (2000:308) om fastighetsregister anges att det i fastighetsregistrets allmänna del skall redovisas fastigheter och samfälligheter, koordinater, planer m.m., kvarter, gemensamhetsanläggningar m.m., samt registerkarta (registerkarta som förs med automatiserad behandling).

Bland dessa är det framförallt den information som skall redovisas under punkten planer m.m. som är av intresse i detta ärende. Där redovisas enligt förordningen:

- regionplan eller översiktsplan,
- detaljplan, områdesbestämmelser eller fastighetsplan eller motsvarande äldre planer,
- bestämmelse om marks användning som har meddelats enligt miljöbalken, väglagen (1971:948), lagen (1988:950) om kulturminnen m.m., lagen (1995:1649) om byggande av järnväg eller motsvarande äldre författning,

- utredning om tillämpning av 6 kap. 19 § plan- och bygglagen (1987:10) eller motsvarande äldre utredning,
- beslut om ersättning för gator och allmänna platser enligt plan- och bygglagen eller utredning om engångsavgift enligt lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar eller beslut eller utredning av motsvarande art enligt äldre bestämmelser,
- skydd för ytvattentäkter och enskilda grundvattentäkter enligt 40 § första stycket 5 förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd eller motsvarande äldre bestämmelse,
- bearbetningskoncession enligt minerallagen (1991:45) eller lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter, och
- fast fornlämning.

Uppgifter får även redovisas om jaktvårdsområden och fiskevårdsområden.

Som tilläggsinformation till uppgifter om planer m.m. i allmänna delen får en kommun eller länsstyrelse redovisa uppgifter som för myndigheten underlättar identifiering av planer m.m.; ytterligare uppgifter om planer, bestämmelser, beslut eller utredningar; samt förslag till sådana planer m.m. som skall redovisas av myndigheten i den allmänna delen. Riksantikvarieämbetet får redovisa uppgifter om fasta fornlämningar.

Informationen härrör från många olika platser och myndigheter i landet. Följande exempel kan nämnas. Beslut att förklara ett område som natur- eller kulturresevat, som djur- eller växtskyddsområde eller som vattenskyddsområde fattas enligt miljöbalken av länsstyrelse eller kommun. Detsamma gäller när ett naturföremål skall förklaras som naturminne och vissa frågor om strandskydd. Frågor enligt miljöbalken om biotopskyddsområde beslutas av länsstyrelsen eller Skogsvårdsstyrelsen. Alla dessa olika beslut skall sedan enligt förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. sändas över till lantmäterimyndigheten.

Länsstyrelsen fattar beslut om miljöriskområden enligt 10 kap. miljöbalken, om täktillstånd enligt 12 kap. miljöbalken och om stängselgenombrott enligt 26 kap. miljöbalken. Även dessa beslut skall i de flesta fall sändas till lantmäterimyndigheten.

Olika typer av planbeslut enligt plan- och bygglagen fattas av kommuner eller regionplaneorgan. Länsstyrelsen alternativt kommunen sänder information om besluten till lantmäterimyndigheten.

Genom en hänvisning i lagen (2000:224) om fastighetsregister (4 §) till 19 kap. fastighetsbildningslagen (1970:983) framgår att lantmäterimyndigheten skall föra in och ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del. Motsvarande befogenhet har inskrivningsmyndigheten i fråga om uppgifter i fastighetsregistrets inskrivningsdel (19 kap. jordabalken). Regeringen får enligt lagen om fastighetsregister föreskriva om vem som får föra in och ta bort uppgifter i fastighetsregistrets övriga delar liksom vem som får föra in och ta bort tilläggsinformation. Enligt förordningen om fastighetsregister ansvarar Lantmäteriverket för drift och förvaltning av fastighetsregistret.

Sedan en uppgift enligt fastighetsbildningskungörelsen (1971:762) och inskrivningsförordningen (2000:309) har anmälts till Lantmäteriverket för registrering i allmänna delen eller inskrivningsdelen, ansvarar verket

för att registreringen verkställs. Det finns även förordningsbestämmelser om i vilken ordning vissa uppgifter som anmälts skall föras in.

Det framgår av uppräknningen ovan att det är information av vitt skilda slag som kommer in till Lantmäteriverket för att föras in i fastighetsregistrets allmänna del. Det rör sig om information från många olika beslutsfattare.

Behovet av förändring

Riksdagen har tagit ställning för principen om registrering vid källan (prop. 1994/95:166, bet. 1994/95:BoU17, rskr. 1994/95:313). Principen innebär att registrering av information normalt skall ske endast en gång och data nyttiggöras så långt som möjligt i övriga databaser. Lantmäteriverkets grundläggande databaser är centrala för att tillgodose de behov av grundläggande geografisk information och fastighetsinformation som finns i stora delar av samhället. Utvecklingen av informationen är en viktig fråga för många parter. Behovet av samverkan mellan olika aktörer inom området geografisk information och fastighetsinformation ökar i takt med att spridningen och användningen av informationen ökar. Inom ramen för tillgänglig finansiering, användarsamråd och regeringens styrning råder Lantmäteriverket över utvecklingen. Det gäller t.ex. en övergång till objektorienterade databaser som leder till en samordning av information och möjligheter till ett mer flexibelt tillhandahållande. I andra delar är omvärldsberoendet större. Informationens aktualitet och kvalitet är i dag beroende av en rad olika källor som kommun, lantmäteri- och inskrivningsmyndigheter, banker, Skatteverket, Statistiska centralbyrån, Posten AB m.fl. Utveckling av redan etablerade rutiner och processer för effektivare uppdateringar, högre kvalitet och aktualitet är en viktig del i den framtida utvecklingen. Det finns även ett starkt behov av en ökad informationssamverkan med andra aktörer än de redan etablerade.

Som tidigare nämnts är det endast lantmäterimyndigheten som för in eller tar bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del. Detta utgör ett hinder mot ajourhållning vid källan av planer och bestämmelser m.m.

Den gällande lagstiftningen omöjliggör således i dag att beslut kan registreras vid den beslutsfattande myndigheten (källan). Det gäller t.ex. länsstyrelsernas och kommunala myndigheters beslut om planer som nämnts tidigare, vilka registreras av lantmäterimyndigheterna. Detta är en svaghet såtillvida att information i fastighetsregistrets allmänna del inte fullt ut i alla delar är aktuell om det blir en fördröjning med införandet av nya eller ändrade uppgifter.

Bemyndigande

Nuvarande författningsreglering utgör således ett hinder mot att fastighetsregistrets allmänna del ajourhålls vid källan. Ett mål för framtiden bör vara att skapa en effektiv nationell infrastruktur för geografisk information och fastighetsinformation, där informationen registreras på det lämpligaste stället och där en användare inte behöver söka och anpassa information från olika källor. I en sådan infrastruktur ingår grundläggande information från en rad offentliga aktörer.

Regeringen föreslår därför en ändring som öppnar för att vissa beslut skall kunna registreras av den beslutande myndigheten och inte endast av

lantmäterimyndigheten. Det bör öppnas en möjlighet för regeringen att föreskriva att uppgifter skall föras in eller tas bort av andra myndigheter än lantmäterimyndigheten genom ett tillägg i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

Ett bemyndigande som berör uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del bör enligt regeringens mening införas i direkt anslutning till huvudbestämmelsen om registerföring i respektive registerdel.

Regeringen har för avsikt att arbeta vidare med de förordningsändringar och tillägg som följer som konsekvens av nu lagda lagförslag. Tydliga kvalitets- och kompetenskrav kommer att ställas och behöva vara uppfyllda innan en myndighet blir godkänd som ajourhållare. Noggranna överväganden bör ligga till grund för beslut om ajourhållning av olika informationsslag vid källan. Användarnas behov av aktualitet och kvalitet samt de eventuella kostnader som kan uppstå måste ingå i bedömningen. Nyttan för användarna måste uppväga eventuella ökade transaktionskostnader i form av avtalshantering, utbildning, råd, stöd och tillsyn, systemutveckling och förvaltning.

Syftet med lagändringen är inte att åstadkomma någon ändring i fråga om vem som skall bära det ansvar som följer av personuppgiftslagen (1998:204). I dag är Lantmäteriverket personuppgiftsansvarig för hela fastighetsregistret oaktat att andra aktörer för in viss information. Redan i propositionen Registrering av fastighetsrättsliga förhållanden m.m. (prop. 1999/2000:39 s. 80 f) anförde regeringen följande. ”Olika alternativ finns när det gäller vilken eller vilka myndigheter som skall bära personuppgiftsansvaret. Ett alternativ är att de olika registerförande myndigheterna är personuppgiftsansvariga för de uppgifter som respektive myndighet för in, medan Lantmäteriverket ges ett övergripande men begränsat ansvar. Ett annat alternativ är att Lantmäteriverket är ensamt personuppgiftsansvarig. Det första alternativet bygger på tanken att den som för in uppgifter i fastighetsregistret också är den som har störst möjlighet att se till att detta sker på ett korrekt sätt. Av betydelse i sammanhanget är emellertid att samma uppgifter skall förekomma i flera av de olika delar som registret skall bestå av. Detta är något som den som har fört in uppgiften saknar inflytande över. Skall då den som från början förde in en uppgift svara för denna även sedan den har förts över till någon annan del i fastighetsregistret än där den ursprungligen fördes in? Denna fråga har även ett samband med frågan om hur långt Lantmäteriverkets övergripande ansvar skulle sträcka sig i en sådan modell för personuppgiftsansvaret. Modellen ger alltså upphov till ganska komplicerade frågor. Om Lantmäteriverket däremot ensamt får ansvaret för registret, förstärks verkets intresse av att tillhandahålla väl fungerande och ändamålsenliga ajourföringsrutiner. Det finns även ett värde i sig att ansvaret endast åvilar en myndighet. Om personuppgiftsansvaret delas upp mellan Lantmäteriverket och de registerförande myndigheterna, kan det i många situationer framstå som oklart för den enskilde vem han skall vända sig till. Att göra Lantmäteriverket ensamt personuppgiftsansvarig är därför mer fördelaktigt för den enskilde. Det innebär en möjlighet att både i författning och i annan information ge ett enkelt besked om vem som har ansvaret. Den enskilde kan då alltid vända sig till Lantmäteriverket såsom den fullt ansvariga myndigheten.”

Det faktum att regeringen nu föreslår kunna föreskriva att t.ex. länsstyrelsen skall föra in uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del behöver inte ändra denna ansvarsfördelning och någon sådan ändring bör inte heller göras.

7.3.2 Konsekvensändringar

Regeringens förslag: Som konsekvens av förslaget till ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988) ändras formuleringen i fyra lagrum där lantmäterimyndigheten i dag direkt eller indirekt utpekats som den som ensam för in eller tar bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del. De bestämmelser i lagen (1952:166) om häradsallmänningar och lagen (1952:167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna som säger att länsstyrelsen ofördröjligen skall sända meddelande till den som för fastighetsregistrets allmänna del så att anteckning kan verkställas i registret, ändras till att länsstyrelsen genast skall vidta de åtgärder som behövs för att en anteckning skall bli införd i registret. Detta kompletteras med en upplysning om de bestämmelser som reglerar vem som skall föra in uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del. Motsvarande ändringar görs i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. och i 6 kap. 20 § plan- och bygglagen (1987:10). I sistnämnda lagrum finns en bestämmelse om att överlåtelse av mark, som sker efter att anmälan om anteckning i registret har kommit in till lantmäterimyndigheten, inte inverkar på en viss bedömning. Detta konsekvensändras och kompletteras med ett tillägg som innebär att, för det fall registrering skall ske vid källan och alltså utan någon anmälan till någon annan myndighet, motsvarande tidpunkt knyts till själva registreringen.

Utredningens förslag berör inte denna fråga.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har uppmärksammat behovet av konsekvensändringar.

Skälen för regeringens förslag: Ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om registrering vid källan skulle inte kunna förenas med ordalydelsen i fyra andra lagrum.

Bestämmelserna i 8 § lagen om häradsallmänningar och 7 a § lagen om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna säger att när ett beslut om avlösning vunnit laga kraft och bevis om erlagd löseskilling kommit in till länsstyrelsen, skall länsstyrelsen ofördröjligen sända ett meddelande om detta till ”den som för fastighetsregistrets allmänna del” och att ”genom dennes försorg skall anteckning om avlösning verkställas i registret”. Denna sistnämnda person är den som utpekats i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen, dvs. lantmäterimyndigheten. Om regeringen ges möjlighet att meddela föreskrifter om att annan myndighet än lantmäterimyndigheten skall föra in uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del, behöver bestämmelserna i de nämnda lagarna från 1952 konsekvensändras. Bestämmelserna bör skrivas så att de är neutrala till huruvida det är någon annan myndighet eller länsstyrelsen själv som skall föra in anteckningen i registret. Detta görs lämpligen genom att formulera bestämmelserna som en skyldighet för länsstyrelsen att genast vidta de

åtgärder som behövs för att anteckningen skall bli införd i fastighetsregistrets allmänna del. Bestämmelserna bör kompletteras med en hänvisning till de bestämmelser i fastighetsbildningslagen där det regleras vem som skall föra in uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del. Om regeringen väljer att inte föreskriva att det är länsstyrelsen som skall registrera vid källan, innebär bestämmelserna även fortsättningsvis att länsstyrelsen genast måste underrätta lantmäterimyndigheten som enligt 19 kap. 6 § första stycket fastighetsbildningslagen handlägger ärendet om att föra in anteckningen i fastighetsregistrets allmänna del.

Enligt 3 kap. 8 § lagen om kulturminnen m.m. sägs att länsstyrelsen i vissa angivna situationer skall ”för anteckning i fastighetsregistrets allmänna del eller för borttagande av en tidigare gjord anteckning genast underrätta lantmäterimyndigheten”. Även detta lagrum bör som en konsekvens av det föreslagna bemyndigandet få en ordalydelse som är neutral till vilken myndighet som har uppgiften att föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del. Bestämmelsen bör utformas på liknande sätt som i de två lagrummen i 1952 års lagar och, liksom där, kompletteras med en hänvisning till de bestämmelser som reglerar vem som skall föra in eller ta bort uppgifter i registret.

Den liknande bestämmelsen i 6 kap. 20 § plan- och bygglagen bör konsekvensändras på samma sätt. En komplikation ligger dock i paragrafens andra mening där det sägs att överlåtelse av mark, som sker efter det att ”sådan anmälan inkommit” inte inverkar på en viss bedömning. Den anmälan som avses är kommunens anmälan till lantmäterimyndigheten för anteckning i fastighetsregistrets allmänna del. Om regeringen med stöd av det nu föreslagna bemyndigandet meddelar föreskrifter om att sådana anteckningar som avses i 6 kap. 20 § plan- och bygglagen skall föras in i registret vid källan (dvs. att det är den kommunala myndigheten själv som skall föra in anteckningen i registret), kommer det inte att inträffa någon situation där en anmälan för anteckning kommer in till en annan myndighet. Fråga är då vilken motsvarande tidpunkt som skall gälla för att överlåtelse av mark inte skall inverka på den bedömning som åsyftas i paragrafen. Enligt paragrafens nuvarande lydelse skall kommunen genast agera genom att anmäla registreringsärendet till registerföraren. Marköverlåtelser som sker efter att kommunen har vidtagit den åtgärd som kommunen kan vidta för att åstadkomma en registrering skall alltså inte inverka på den angivna bedömningen. Om registreringen i stället skall göras av kommunen själv kan därför den motsvarande tidpunkten inte bli någon annan än den då kommunen fört in anteckningen i registret. Paragrafens ordalydelse bör anpassas till detta.

Konsekvensändringarna i de nu nämnda fyra lagrummen är en anpassning till det nya bemyndigandet.

7.3.3 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2006.

Skälen för regeringens förslag: Lagändringarna bör träda i kraft den 1 juli 2006. Regeringen avser att meddela föreskrifter med stöd av

bemyndigandet först när det finns tekniska förutsättningar för andra myndigheter att göra registreringar och det i övrigt bedöms lämpligt. Prop. 2005/06:5

7.3.4 Konsekvenser

Dagens processer innebär i vissa fall dubbelregistreringar, en tidsfördröjning innan beslutet syns i de nationella registren och en risk för felregistrering eller feltolkning om t.ex. fastighetsindelningen ändrats efter beslutet. En möjlighet att uppdatera de nationella registren med information som en del i handläggningsprocessen kan effektivisera verksamheten både hos den beslutande myndigheten och den i dag registrerande myndigheten och innebära kortare handläggningstider och högre datakvalitet. Initiala kostnader för viss systemutveckling uppstår, men uppvägs av en effektivare handläggning. Efterfrågan på information i registren bedöms också öka med högre tillgänglighet, aktualitet och kvalitet. Paralleller kan dras med kommunernas ajourhållning av byggnads- och adressdelarna i fastighetsregistret. Denna sker sedan 2002 i ett webb-baserat system som utvecklats vid Lantmäteriverket. Adresser och bebyggelseförändringar får ett omedelbart genomslag i fastighetsregistret i samband med kommunens registrering. Kvalitetskontroller och kvalitetsmärkning finns inbyggda i systemet. Erfarenheterna av de kommunala myndigheternas registrering vid källan är mycket goda.

8 Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet

8.1 Avgränsning av uppdragsverksamheten

Regeringens bedömning: Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet är ett betydelsefullt instrument för att sprida användningen av geografisk information och fastighetsinformation. Uppdragsverksamheten säkerställer tillgången till lantmäterianknutna tjänster av hög kvalitet i hela landet. Uppdragsverksamhetens inriktning och innehåll bör förtydligas och avgränsas genom en fördjupad styrning från regeringen. För Lantmäteriverket bör det i detta fall vara fråga om verksamhet som har anknytning till den grundläggande läges- och fastighetsanknutna informationen. Ytterligare kriterier bör vara att verksamheten inte lämpligare bedrivs i annan form och att den bedrivs under strikt konkurrensneutrala former, samt att den är ekonomiskt och organisatoriskt väl avskiljd från övrig verksamhet. För verksamhet där andra aktörer finns är det naturligt att Lantmäteriverket på sikt begränsar sin verksamhet. Det är angeläget att marknads- och konkurrensrådet ägnar ovan nämnda områden särskild uppmärksamhet. Lantmäteriverket bör redan nu upphöra med att utveckla programvaror för marknadens behov. Urvalet av vilka som blir återförsäljare bör göras i öppen konkurrens och man bör sträva efter att det för varje produkt blir mer än en återförsäljare.

Någon bolagisering av hela eller delar av produktions- och uppdragsverksamheten bör inte genomföras.

Utredningens bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Någon bolagisering bör inte ske, men Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet bör upphöra inom områdena fristående kartografisk verksamhet, direktförsäljning av kartor, flygfoto och fotogrammetri, geodetisk mätning, viss verksamhet inom geografisk informationsteknik (GIT), samt mätservice och detaljkartor. Den framtida uppdragsverksamheten bör huvudsakligen inriktas mot fjärranalys och satellitbilsdata samt vissa områden inom GIT som är viktiga för den nationella informationsinfrastrukturen.

Remissinstanserna: Trettio instanser är negativa till en begränsning av Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet, däribland *Försvarsmakten*, *Naturvårdsverket*, *Statistiska centralbyrån*, *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)* och ett flertal kommuner. Många kommuner befäradar att den kommunala servicen till medborgarna försämras om uppdragsverksamheten inskränks.

Sjutton instanser stödjer förslaget att begränsa uppdragsverksamheten. Ytterligare fem instanser, däribland *Banverket*, är principiellt positiva till utredningens förslag men anser att utredningens avgränsning är för snäv. Sex instanser tillstyrker förslaget men anser att all uppdragsverksamhet bör avvecklas. Fyra avstyrker utredningens förslag med hänvisning till

att verksamheten ytterligare bör avgränsas eller att all uppdragsverksamhet bör avvecklas. *Statskontoret, Konkurrensverket, Vägverket* och *Svenskt näringsliv* återfinns bland de instanser som i huvudsak är positiva till utredningens förslag. *Svenska kommunförbundet* invänder inte mot förslaget att begränsa Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet, men ifrågasätter om det finns förutsättningar för etablering av en fungerande marknad i hela landet. *SWECO Position AB* menar att det överhuvudtaget saknas skäl för att Lantmäteriverket skall bedriva uppdragsverksamhet, också för uppdrag inom t.ex. GIT, satellitbilsdata och fjärranalys. Att bedriva konsultverksamhet i myndighetsregi inom GIT anser de är direkt skadligt för tillväxten i Sverige. *T-kartor AB* anser att ett genomförande av utredningens förslag kommer att gynna svensk kompetensutveckling inom lantmäteriområdet.

Ekonomistyrningsverket menar att ett genomförande kan få negativa samhällsekonomiska konsekvenser. Risken är att ingen aktör finns som är villig eller har kompetens att hantera vissa av dessa tjänster som i hög grad har karaktären av infrastruktur. För att motverka risk för konkurrenssnedvridning är det däremot viktigt att verksamheterna redovisas tydligt och transparent. *Naturvårdsverket* betonar betydelsen av att hålla ihop det statliga lantmäteriets verksamhet i huvudsak i dess nuvarande utformning. Verkets samlade möjligheter att erbjuda information och kompetens alltifrån satellitbildsteknik, flygfoto, ortofoto, kartframställning, digital fastighetsinformation till fastighetsutredningar och gränsmärkning i fält är av betydelse för *Naturvårdsverket* som nationell miljömyndighet. Samhällsnyttan riskerar att minska eftersom huvuddelen av uppdragen utförs åt statliga och kommunala myndigheter. *SMHI* pekar på vikten av att uppdragsverksamheten tillåts ha en sådan omfattning att Lantmäteriverket kan upprätthålla sin höga kompetens. *Kiruna kommun* anser att förslag om att begränsa uppdragsverksamheten medför långtgående negativa konsekvenser för små kommuner. *Svenska bankföreningen* anser att restriktivitet är nödvändig när det gäller att montera ned eller avyttra verksamhet som i sig stimulerar utvecklingen av sådana tjänster som mer traditionellt faller inom myndighetsområdet. *Utvecklingsrådet för Landskapsinformation* anser att betänkandet inte i tillräcklig omfattning analyserat hur kompetensförsörjningen kan komma att påverkas.

Skälen för regeringens bedömning: Riksdagens beslut i samband med omstruktureringen innebar att lantmäterioorganisationens uppgifter skall bestå av såväl myndighets- som uppdragsverksamhet. Sådan uppdragsverksamhet som kan skada förtroendet för myndighetsutövningen eller av andra skäl bör bolagiseras skulle dock avskiljas från organisationen och bolagiseras. Den uppdragsverksamhet som bedrivs i samband med myndighetsutövningen, s.k. fastighetsbildningsanknuten uppdragsverksamhet, har behandlats i kap. 5.

Beträffande Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet kan konstateras att den fastighetsekonomiska uppdragsverksamheten har avskiljts och bolagiserats (*Svefa AB*). Bolaget har sedermera privatiserats. Någon ytterligare bolagisering har inte kommit till stånd.

Riksdagens beslut innebar vidare att Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet, liksom produktion av databaser och allmänna kartor m.m., tills

vidare skulle behållas inom verket, men hållas ekonomiskt och organisatoriskt åtskilda från övrig verksamhet.

Den ökade samhällsnytta som regeringen anser bör vara målet för Lantmäteriverkets verksamhet (se kap. 5) torde bäst kunna uppnås om dessa möjligheter till en bredare användning, ökade synergier och kostnadsbesparingar i samhället i sin helhet tas tillvara. Detta innebär dock inte att en myndighet skall ha obegränsade möjligheter att bedriva uppdragsverksamhet. Det måste självfallet röra sig om uppgifter som har anknytning till myndighetens kärnverksamhet. För Lantmäteriverket bör det i detta fall vara fråga om verksamhet som har anknytning till den geografiska informationen och fastighetsinformationen. Ytterligare kriterier bör vara att verksamheten inte lämpligare bedrivs i annan form och att den bedrivs under strikt konkurrensneutrala former, samt att den är ekonomiskt och organisatoriskt väl avskild från övrig verksamhet.

Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet är redan i dag i huvudsak begränsad till att omfatta sådana tjänster som har en nära anknytning till kärnverksamheterna. Den är inriktad mot produkter och tjänster som bidrar till att öka samhällsnyttan av den gemensamma infrastruktur som statens och kommunernas investeringar i grundläggande information utgör. Den är en viktig förutsättning för det statliga lantmäteriets långsiktiga utveckling och bidrar till en effektiv och rättssäker fastighetsmarknad.

Uppdragsverksamheten inom Lantmäteriverket har även betydelse som instrument för regeringen att sprida användningen av geografisk information och fastighetsinformation i samhället, speciellt till sådana sektorer där användningen i dag är begränsad. Detta har betydelse för att få den största samhällsekonomiska nyttan av de baser som staten byggt upp och för att effektivisera verksamheter och bidra till bättre beslutsunderlag. Det bidrar också till tillväxt och ekonomisk utveckling. Information och kunskap om den grundläggande informationen som samhället kan erbjuda samt nyttan av geografisk informationsteknik ökar också möjligheten för privata aktörer att ta sig in på dessa marknader.

Regeringen delar med utgångspunkt i det nu anförda utredningens bedömning att någon bolagisering av hela eller delar av produktions- och uppdragsverksamheten inte bör genomföras. Denna bedömning ligger också i linje med vad flertalet remissinstanser anser.

Liksom många remissinstanser är regeringen tveksam till förutsättningarna för framväxten av en fungerande marknad inom vissa av de områden som utredningen föreslår. Det gäller t.ex. MBK-verksamheten (mätning, beräkning och kartläggning). Visserligen kan verksamhet i kommuner med goda förutsättningar för nya marknadsetableringar på sikt komma att gynnas om Lantmäteriverkets möjlighet att bedriva uppdragsverksamhet begränsas. I landets glesbygdsområden råder dock helt andra förutsättningar. I syfte att upprätthålla en fullgod lantmäteriservice i hela landet bör Lantmäteriverket fortsatt ges möjlighet att verka även inom detta verksamhetsområde i hela landet. Tjänsterna ingår också i ett av Lantmäteriverkets kärnområden, geodetisk mätning. Kan inte kommunerna själva upprätthålla sådan service till kommuninnevånare och företag är det rimligt att staten ansvarar för att upprätthålla servicen, som ju också innebär ett ökat utnyttjande av de offentliga investeringarna i informationsinfrastrukturen.

Även i övrigt kan en begränsning få kraftiga negativa konsekvenser. Utredningen har inte tillräckligt övertygande visat att det finns andra aktörer som kan ta över all verksamhet. Risken är att ingen aktör finns som är villig eller har kompetens att hantera vissa tjänster, som i hög grad har karaktären av infrastruktur. Effekten kan bli att tjänsten försvinner från marknaden, även om efterfrågan finns.

Inom områden där Lantmäteriverket i dag bedriver uppdragsverksamhet finns även andra aktörer. Det gäller bl.a. försäljning av programvaror, GIS-konsulting (geografiska informationssystem) samt framtagande av turistkartor och liknande. Inom sådana områden är det naturligt att Lantmäteriverket på sikt begränsar sin verksamhet. Det är angeläget att Marknads- och konkurrensrådet ägnar ovan nämnda områden särskild uppmärksamhet.

Vad gäller programvaror bör Lantmäteriverket redan nu upphöra med att utveckla sådana för marknadens behov och för dem som redan är utvecklade bör marknadens aktörer erbjudas att bli återförsäljare av dessa. Urvalet av vilka som blir återförsäljare bör göras i öppen konkurrens och man bör sträva efter att det för respektive produkt blir mer än en återförsäljare. Utredningen konstaterar att det som upplevs som en snedvridning av konkurrensen kan bero på att privata aktörer alltid kommer att misstänka att konkurrensen snedvrids av offentliga aktörer, oavsett om egentliga problem finns eller inte. Flera av de konkurrensproblem som påtalas bygger på att Lantmäteriverkets uppdragsdivision Metria är en stor aktör på marknaden. Det betyder i sin tur att dessa problem skulle vara förknippade med vilken stor aktör på marknaden som helst, oavsett om denna är offentlig eller privat. För att motverka konkurrensnedvridning är det dock viktigt att verksamheten, såväl avgifts- som anslagsfinansierad, redovisas tydligt och öppet. Det är också viktigt att uppdragsverksamheten, såsom utredningen föreslår, tydligare definieras.

Regeringen bedömer att uppdragsverksamhetens inriktning bör diskuteras fortlöpande i ett vid Lantmäteriverket inrättat råd, Marknads- och konkurrensrådet, och beslutas genom en fördjupad styrning från regeringen (se avsnitt 9.2).

Utgångspunkterna för sådana diskussioner och beslut bör vara att

- verksamheten starkt bidrar till att bredda och effektivisera användningen av Lantmäteriverkets och annan offentlig lägesrelaterad information,
- verksamheten ryms inom lantmäteriororganisationens kärnverksamhet avseende geografisk informationsteknik,
- verksamheten i huvudsak inriktas mot områden där Lantmäteriverket har särskilda möjligheter att bidra till en önskvärd utveckling av marknaden för geografisk informationsteknik och tillgodose användarnas behov, och
- verksamheten baseras på full kostnadstäckning.

Regeringen delar utredningens uppfattning att den organisation som beslutades i samband med omstruktureringen inte helt motsvarar de krav som bör ställas på hur verksamheten bör bedrivas. Det gäller framför allt det förhållandet att uppdragsverksamheten hittills bedrivits tillsammans med stora interna produktionsuppdrag. En renodling i detta avseende underlättar också genomförandet av Europaparlamentets och rådets di-

rektiv om vidareutnyttjande och kommersialisering av handlingar från den offentliga sektorn (2003/98/EG) och dess krav på öppenhet och lika-behandling av myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet i kommersiellt syfte och andra användare av offentlig information.

Lantmäteriverket har relativt nyligen genomfört en omorganisation där bl.a. de interna produktionsuppdragen skilts från uppdragsverksamheten. Härigenom har ett viktigt steg tagits för att komma till rätta med konkurrensproblematiken och den kritik som framförts om bristen på organisatorisk åtskillnad mellan uppdrags- och myndighetsdelen. Lantmäteriverket bedriver sin verksamhet inom tre divisioner, Fastighetsbildning, Informationsförsörjning och Metria (uppdrag). Delar av Metrias tidigare verksamhet har flyttats till Informationsförsörjningsdivisionen. Det gäller främst den del som haft omfattande interna uppdrag med uppbyggnad av de digitala baserna. Inom Informationsförsörjningsdivisionen hanteras grunddata i form av informationsutveckling och tillhandahållande. Tillhandahållande skall ske genom återförsäljare, som kan distribuera och vidareförädla de standardiserade produkterna som baseras på grunddata. Lantmäteriverkets uppdragsdivision Metria fungerar här som en distributör bland många andra. Förändringen eliminerar risken att stora interna beställningar gynnar den egna uppdragsverksamheten.

8.2 Marknads- och konkurrensråd och konkurrenspolicy

Regeringens bedömning: Ett marknads- och konkurrensråd bör inrättas vid Lantmäteriverket och fungera som ett forum för dialog mellan verket och den privata sektorn. Lantmäteriverket bör utarbeta en samlad marknads- och konkurrenspolicy som tydliggör verkets roll och uppgifter inom uppdragsområdet

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett flertal remissinstanser stödjer förslaget att inrätta ett marknads- och konkurrensråd och att en marknads- och konkurrenspolicy tas fram. *Statskontoret* är positivt till att inrätta rådet, men anser inte att prissättningsfrågor och återförsäljarvillkor skall diskuteras, då detta skulle kunna utvecklas till ett konkurrensbegränsande prissamarbete. Synpunkter av liknande innebörd lämnas av *Utvecklingsrådet för landskapsinformation*. *Naturvårdsverket* anser att med det föreslagna rådet bör förutsättningarna vara goda för att Lantmäteriverket skall kunna fortsätta att bedriva en bred uppdragsverksamhet med bra förutsättningar för insyn och politisk styrning och med stor samhällsnytta. *Lantmäteriverket* anser att rådet kan fylla en viktig roll för en tydligare avgränsning och precisering av verkets uppdragsverksamhet. Rådets roll, ställning och sammansättning behöver dock tydliggöras. *Stockholms* och *Malmö kommuner* anser att kommunrepresentanter bör finnas i rådet. *Svenskt näringsliv* liksom *Fastighetsägarna Sverige*, *Skogsindustrierna* och *SWECO Position AB* stödjer, med förbehåll om att övriga konkurrensfrämjande förslag genomförs, tanken på att inrätta rådet. Rådet skulle kunna bidra till ett större förtroende för Lantmäteriverket och större ömsesidig förståelse mellan verket och andra aktörer på marknaden.

Organisationerna är positiva till att verket får i uppdrag att utarbeta en marknads- och konkurrenspolicy.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt utredningen beror en stor del av kritiken mot Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet på missförstånd om hur t.ex. de regelverk som styr Lantmäteriverkets tillhandahållande av information fungerar. Förståelsen för de villkor som styr verkets respektive företagens verksamhet måste öka och relationen mellan Lantmäteriverket och de privata företagen förbättras. Detta kan ske genom en utvecklad dialog mellan aktörerna och genom att insynen i Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet ökar.

Regeringen avser därför att uppdra åt Lantmäteriverket att inrätta ett marknads- och konkurrensråd. Rådet bör bestå av företrädare för konkurrerande eller potentiellt konkurrerande företag som berörs av Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet eller som kan ha synpunkter på användningsanpassning av grundläggande information. Det får dock inte finnas någon risk för att konkurrensbegränsande samarbete, t.ex. marknadsuppdelning och prissamarbete, skall uppstå. För att bl.a. tillgodose behovet av insyn i rådets verksamhet bör även användarintressen vara representerade i rådet. Marknads- och konkurrensrådet skall ha en extern ordförande som utses av regeringen. En extern ordförande bedöms ha bättre förutsättningar att fungera som moderator och styra rådets arbete i konstruktiva banor. Ordföranden blir då också en garant för att rådet inte utvecklas till ett organ för konkurrensbegränsande samarbete. Marknads- och konkurrensrådet bör ges en hög status och en självständig roll.

Marknads- och konkurrensrådet bör vara ett forum för dialog mellan Lantmäteriverket och den privata sektorn. Genom rådet kan verket informera om sitt arbete för att utveckla konkurrensneutraliteten och om den framtida inriktningen för de verksamheter som kan vara känsliga från konkurrenssynpunkt. De privata företagen får möjlighet att framföra sin syn på vilka krav som bör ställas på Lantmäteriverket ur ett konkurrensperspektiv och på hur verket kan utveckla sin marknadsfrämjande roll. Rådets synpunkter får dock hela tiden vägas av mot användarnas syn på marknads- och konkurrensförhållanden och på Lantmäteriverkets roll och uppgifter i övrigt. De uppgifter som Lantmäteriverket ålagts av riksdag och regering och möjligheterna att under rimliga villkor utföra dessa, är andra viktiga faktorer att väga in. Både inriktning och avgränsning av Lantmäteriverkets kvarvarande uppdragsverksamhet samt frågan om var gränsen går för ett aktivt tillhandahållande och en rimlig användningsanpassning av informationen är andra relevanta frågor att behandla i marknads- och konkurrensrådet. Även prissättningen av grunddataprodukter och villkor för återförsäljarna m.m. kan vara av intresse för rådet.

För att öka insynen i Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet och tydliggöra dess roll inom uppdragsområdet bör en offentlig marknads- och konkurrenspolicy utarbetas. Regeringen avser att ge verket i uppdrag att utarbeta en sådan policy. I detta arbete bör marknads- och konkurrensrådet medverka.

Kostnaderna för det marknads- och konkurrensråd som föreslås bli inrättat vid Lantmäteriverket är marginella och skall rymmas inom ramen för myndighetens nuvarande anslag.

Regeringens bedömning: Grundläggande delar av det statliga lantmäteriets verksamhet bör också i framtiden finansieras med anslag. Kostnadsunderlaget för avgiftsuttag vid lantmåteriförrättningar bör ligga fast. Den uppdragsverksamhet som bedrivs inom det statliga lantmäteriet skall bygga på principen om full kostnadstäckning

Utredningens förslag: Prissättning av grundläggande geografisk information bör fortsatt grundas på principen att användare skall betala en uttagskostnad samt ett bidrag till förvaltning av information och system. Utredningen menar att principen har inneburit en ökad användning av informationen och även andra positiva effekter, bl.a. en långsiktig stabil finansiering.

Samma princip bör tillämpas också för prissättning av fastighetsinformationen. Priserna på strategiskt valda delar av den geografiska informationen bör dock sänkas betydligt för att stimulera en ökad användning av informationen.

Regeringens styrning av användarbidragen bör ske genom en utvecklad mål- och resultatstyrning i stället för att som nu fastställa ett årligt ”tak” för användarbidraget.

Regeringen och Lantmäteriverket bör utveckla formerna för att följa hur användningen av den grundläggande informationen utvecklas.

Expeditionsavgifterna bör höjas och lämna ett större bidrag till den infrastruktur för fastighetsinformation som behövs för ett tillförlitligt inskrivningssystem. Ett gemensamt kostnadsunderlag för expeditions- och användaravgifter inom fastighetsområdet bör utgöra grund för fördelning av kostnaderna mellan de användare som direkt utnyttjar fastighetsinformationen och de som använder informationen indirekt genom inskrivningsväsendet.

Statsmakterna bör fastställa ett belopp som utgör expeditionsavgifternas bidrag till fastighetsinformationen. Regeringen bör även i fortsättningen fastställa expeditionsavgifterna. Lantmäteriverket fastställer avgifterna för den grundläggande informationen och användarbidraget.

Samtliga avgiftsintäkter som rör det statliga lantmäteriet bör netto-redovisas på statsbudgeten.

Remissinstanserna: *Statskontoret, Svenskt näringsliv, Fastighetsägarna Sverige, Skogsindustrierna* och *SWECO Position* m.fl. anser att verksamheten bör anslagsfinansieras. Statskontoret anser att karaktären av kollektiv nytta talar för att tillgången till informationen bör vara fri för ett optimalt nyttjande och en effektiv resursanvändning. En fri tillgång stimulerar till ökad tillväxt i samhället. Europeiska kommissionen har konstaterat att situationen i Europa ger en konkurrensnackdel för europeiska företag i jämförelse med amerikanska. Det amerikanska regelverket med fri tillgång till information producerad inom den offentliga sektorn har skapat en marknad baserad på offentlig grundinformation som är fem gånger större än den europeiska. Svenskt näringsliv, Fastighetsägarna Sverige, Skogsindustrierna och SWECO Position framför att eventuella bidrag till förvaltningskostnader tydligt skall kunna hänföras till en viss tjänst.

Ett stort antal remissinstanser förespråkar sänkta priser, generellt eller för vissa produkter. Många, främst inom den offentliga sektorn, hävdar att priset på informationen begränsar användningen och hämmar utvecklingen. *Svenska kommunförbundet* delar utredningens uppfattning om att sänkta priser stimulerar användandet av informationen till gagn för samhällsutvecklingen och tillstyrker en sänkning. *Gävle tingsrätt*, *Ångermanlands tingsrätt*, *Domstolsverket* och *Fastighetsrådets och miljörådets förening* hänvisar till domstolarnas speciella behov av informationen och anser att deras verksamhet bör särbehandlas. *Statens fastighetsverk* anser att höga priser hindrar en samhällsekonomiskt effektiv användning och att förslaget om sänkta priser på strategiskt valda delar av den geografiska informationen måste genomföras. Statliga myndigheter bör, för den egna verksamheten, få tillgång till informationen till uttagskostnad.

Länsstyrelsen i Kronobergs län m.fl. anser att prissättningen måste främja den offentliga sektorns informationsförsörjning och pekar på de kostnader för förhandlingar om avtal som tillkommer. *Riksantikvarieämbetet* framhåller att ämbetet är beroende av Lantmäteriverkets grundläggande information, men har inte kompenseras för sina ökade kostnader genom anslag eller möjlighet att ta ut avgifter. En harmonisering av myndigheternas principer för finansiering, prissättning, upphovsrättsliga frågor m.m. bör genomföras. *Konsumentverket* menar att en ökad användning av informationen bör stimuleras. Lägre kostnader för myndigheter och företag torde öka konsumenternas användning av informationstjänsterna. För att garantera en viss kvalitet måste sänkta priser kompenseras genom ökad anslagsfinansiering.

Försvarsmakten, *Lantmäteriverket*, *Skogsstyrelsen*, *Konsumentverket*, *TeliaSonera AB*, *Vattenfall AB*, *Cartesia*, *ST-lantmäteri* m.fl. är positiva till utredningens samtliga förslag till finansiering av verksamheten.

Försvarsmakten anser att utredningens förslag till finansieringsprinciper möjliggör en nödvändig, långsiktig och stabil utveckling av informationen. Lantmäteriverket stödjer huvuddelen av förslagen, men menar att sänkta priser på kort sikt måste kompenseras med ökade anslag.

Kammarkollegiet, *Ekonomistyrningsverket*, *Domstolsverket* och *Villaägarnas riksförbund* är negativa till en höjning av expeditionsavgifterna.

Försvarsmakten, *Naturvårdsverket*, *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut*, *Lantmäteriverket*, *Banverket*, *Svenska bankföreningen* m.fl. är positiva till en fortsatt användarfinansiering av den grundläggande informationen för en långsiktigt stabil finansiering av uppbyggnad och ajourhållning av de grundläggande databaserna.

Skälen för regeringens bedömning

Lantmäteriutredningen har lämnat en utförlig beskrivning av hur den statliga lantmäteriverksamheten finansieras i dag. Av redovisningen framgår att delar av det som utgör Lantmäteriverkets kärnverksamhet och grundläggande uppgifter finansieras med anslag via statsbudgeten. Det rör sig här framför allt om viss verksamhet som regleras i instruktionen för det statliga lantmäteriet samt om verksamhet som riksdagen tagit ställning till i samband med den långsiktiga planen för landskapsinformation eller i samband med ställningstagande till det statliga lantmäteriets organisation och finansiering och i samband med behandlingen

av respektive års budgetproposition. Lantmäteriverkets regleringsbrev behandlar också dessa frågor. Lantmäteriutredningen har inte föreslagit några förändringar i detta avseende med undantag för hur den grundläggande informationen fortsättningsvis bör finansieras. Regeringen finner med utgångspunkt i nämnda förhållanden att grundläggande delar av Lantmäteriverkets kärnverksamhet också fortsättningsvis bör finansieras med anslag via statsbudgeten.

Förrättningsverksamheten

Bestämmelser om avgifter m.m. för förrättningar som handläggs av en lantmäterimyndighet återfinns i förordningen (1995:1459) om avgifter vid lantmåteriförrättningar. Förordningen bygger på riksdagens ställningstagande att kostnaderna för fastighetsbildningen skall betalas av berörda sakägare (prop. 1994/95:166, bet. 1994/95:BoU17, rskr. 1994/95:313). Förordningen bygger vidare på riksdagens beslut att kostnaden för den förrättningsrelaterade fastighetsregistreringen skall inkluderas i taxan för lantmåteriförrättningar (prop. 2003/04:1, 2003/04:BoU01, rskr. 2003/04:73). Denna senare utvidgning av kostnadsunderlaget för beräkning av de avgifter som skall tas ut av berörda sakägare trädde i kraft den 1 februari 2004.

Lantmäteriutredningen har inte redovisat några förslag till förändringar av det underlag som numera utgör grunden för beräkning av de avgifter som tas ut vid lantmåteriförrättningar. Regeringen finner att utgångspunkten för beräkning av de avgifter som skall tas ut vid lantmåteriförrättningar tills vidare bör ligga fast.

Geografisk information och fastighetsinformation

Lantmäteriverkets fastighetsinformation och geografiska information är en viktig del av samhällets informationsinfrastruktur. Den grundläggande informationen har stor betydelse i en lång rad tillämpningar bl.a. inom den offentliga sektorn, forsknings- och utbildningsväsendet, de areella näringarna, konsult- och tjänstesektorn, fastighets- och försäkringsområdet och inom bankväsendet. Tillgång till informationen har därmed stor betydelse bl.a. för statsförvaltningen, samhällsplaneringen och näringslivets utveckling. Den bidrar till en ökad sysselsättning och tillväxt bl.a. inom områdena teknik- och informationsförsörjning. Informationen har betydelse för effektivisering av olika verksamheter och bidrar till att höja kvaliteten i beslutsunderlag. I uppbyggnaden av ett kunskaps- och informationssamhälle är informationen en viktig förutsättning för förverkligandet av de tre dimensionerna i en hållbar utveckling, dvs. den miljömässiga, den sociala och den ekonomiska.

I den nationella IT-strategin (se prop. 1995/96:125, bet. 1995/96:TU19, rskr. 1995/96:282) framhålls vikten av att till stöd för samhällets informationsförsörjning utforma en väl fungerande infrastruktur som ger hög tillgänglighet till basinformation och som verkar tillväxtbefrämjande. Som exempel anges de centrala registren över fastigheter och byggnader och grundläggande geografiska data. Analyser i geografiska informationssystem (GIS) är grundläggande för verksamhet inom bl.a. miljö-, jordbruks- och transportsektorn samt för försvaret. GIS bidrar också till en mer rationell hantering av ärenden i olika verksamheter. Geografisk information av god kvalitet är också grunden för utveckling av mobila

tjänster som positionering, navigering, mätning m.m. IT-kommissionen pekar i sin slutrapport Digitala tjänster – hur då? (SOU 2003:35) samt i rapporten Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken (SOU 2002:51) på den digitala geografiska informationens betydelse för tjänsteutvecklingen.

I propositionen Från en IT-politik för samhället till en politik för IT-samhället (prop. 2004/05:175) har regeringen redovisat bedömningen att användningen inom alla samhällssektorer av Lantmäteriverkets grundläggande information bör stimuleras för att ge största möjliga samhälls-ekonomiska nyttoeffekter av de stora offentliga investeringarna i verksamheten och att prissättningen av framför allt den geografiska informationen bör ses över. En satsning på en ökad användning av digital geografisk information, men också fastighetsinformation, utgör enligt regeringens mening ett viktigt instrument i en tillväxtbefrämjande förnyelse av IT-politiken. Prissättningen är avgörande för i vilken utsträckning informationen används.

Nuvarande principer för finansiering av den grundläggande informationen

Uppbyggnaden av Lantmäteriverkets grundläggande fastighetsinformation och de geografiska databaserna har fram till 2004 anslagsfinansierats. I samband med omstruktureringen av den statliga lantmäteriverksamheten 1996 infördes en prissättningsprincip som föreslogs av Lantmäteri- och inskrivningsutredningen (SOU 1994:90). Uppbyggnad skulle fortsatt anslagsfinansieras, men användarna skulle utöver en uttagskostnad lämna ett bidrag till förvaltning och utveckling av information och system. Användarna har 1996–2003 bidragit med ca 676 miljoner kronor till förvaltningen av informationen, varav merparten, 476 miljoner kronor, till fastighetsinformationen.

Fastighetsinformationen är sedan 2004 helt avgiftsfinansierad, även uppbyggnad, som följd av en anslagsneddragning om 100 miljoner kronor. Det har inneburit en 60-procentig höjning av priset på fastighetsinformationen. Användarbidraget uppgick 2004 till 155 miljoner kronor.

Den geografiska informationen är däremot till största delen anslagsfinansierad (se tabell 1). År 2004 disponerades 201 miljoner kronor eller 60 procent av Lantmäteriverkets hela anslag för verksamhet som rör den geografiska informationen. Användarna bidrog med 25 miljoner kronor utöver kostnader för uttagen.

Tabell 1

Finansiering av Lantmäteriverkets grundläggande information år 2004. Anslag, användaravgifternas bidrag till förvaltningen samt uttagskostnaden, i miljoner kr.

	<i>Fastighetsinformation</i>	<i>Geografisk information</i>
<i>Anslag</i>	0	201
<i>Bidrag till förvaltning</i>	155	25
<i>Avgifter för uttag</i>	35	47
<i>Summa, miljoner kronor</i>	190	273

Prissättningen på grundläggande information påverkar en samhällseffektiv användning

Både utredningens redovisning och remissutfallet visar på att priset på informationen har en avgörande betydelse för utvecklingen av använd-

ningen och därmed också för tillväxten samt för de ytterligare samhälls-ekonomiska vinster som kan utvinnas ur de betydande offentliga investeringarna i informationsuppbyggnaden som gjorts under en lång följd av år. Det framgår också tydligt av utredningens bedömningar och remissinstansernas synpunkter att framför allt den geografiska informationen, trots den höga andelen anslagsfinansiering, är mycket priskänslig, medan fastighetsinformationen som helhet framstår som mindre priskänslig. Enligt vad regeringen erfarit har den nyligen genomförda stora prishöjningen av fastighetsinformationen inte inneburit någon allmän minskning i efterfrågan. Det framgår dock av utredningen och av remissutfallet att det även när det gäller fastighetsinformationen finns en undanträngd användning som följd av kostnaderna för informationen, vilket kan resultera i samhällsekonomiska förluster.

Principen om användarfinansiering innebär i viss utsträckning en omfördelning av anslag (se tabell 2). Det gäller särskilt den geografiska informationen där 60 procent av användningen kan hänföras till den offentliga sektorn. För fastighetsinformationen är motsvarande andel drygt 15 procent.

Tabell 2

Nuvarande intäktskällor (staten, kommunerna och den privata sektorn) för de två informationsslagen. Avgifter inkl. användarbidraget.

	<i>Fastighetsinformation</i>	<i>Geografisk information</i>
<i>Privat sektor</i>	85 %	40 %
<i>Staten</i>	7 %	44 %
<i>Kommunerna</i>	8 %	16 %
<i>Summa, miljoner kronor</i>	190	72

Av propositionen Från en IT-politik för samhället till en politik för IT-samhället (prop. 2004/05:175), framgår att regeringen delar utredningens bedömning att prissättningen på Lantmäteriverkets grundläggande information påverkar en för olika verksamheter optimal tillgång till geografisk information och fastighetsinformation och medför att möjliga effektivitets- och kvalitetsvinster inte uppnås.

Om priset är för högt kan det leda till att presumtiva användare av Lantmäteriverkets information i stället väljer att använda information av lägre kvalitet och sämre aktualitet. Det förekommer att myndigheter och företag bygger upp egna databaser. Detta leder både till en suboptimering av samhällets resurser och till att beslut m.m. fattas på grundval av information som inte är kvalitetssäkrad.

Företagandet inom området geografisk informationsteknik och marknadens utveckling skulle främjas om kostnaderna var lägre. De undersökningar som gjorts i samband med Europaparlamentets och rådets direktiv om vidareutnyttjande och kommersialisering av handlingar från den offentliga sektorn (2003/98/EG) visar också att priset på informationen är avgörande för en ökad användning och utveckling av informationstjänster. Prissättningen påverkar även allmänhetens användning av information, bl.a. via Internet. Regeringen kommer därför att ytterligare se över prissättningen av Lantmäteriverkets grundläggande information.

Enligt avgiftsförordningen (1992:191) får en myndighet ta ut avgifter för varor och tjänster som den tillhandahåller endast om det följer av en lag eller förordning eller av ett särskilt regeringsbeslut. Om inget annat ekonomiskt mål för verksamheten beslutats, skall avgifter beräknas så att full kostnadstäckning uppnås. Enligt förordningen (1995:1418) med instruktion för det statliga lantmäteriet får Lantmäteriverket mot avgift bedriva uppdragsverksamhet inom sitt verksamhetsområde. Lantmäterimyndigheterna får enligt samma förordning mot avgift bedriva myndighetservice (uppdragsverksamhet i anslutning till fastighetsbildning) som har ett naturligt samband med myndighetsutövningen. Av regleringsbrevet för det statliga lantmäteriet framgår att målet för verksamheten bl.a. är att den skall bedrivas med hög kvalitet och med full kostnadstäckning.

Lantmäteriutredningen pekar bl.a. på att det ekonomiska målet full kostnadstäckning innebär att myndigheten skall sätta avgifterna så att den långsiktiga självkostnaden täcks vid en normalvolym. Detta innebär att avgifterna skall sättas så att intäkterna på ett eller några års sikt täcker samtliga med verksamheten direkt eller indirekt förenade kostnader. Lantmäteriutredningen har inte redovisat några förslag till förändring av de principer som nu gäller för finansiering av det statliga lantmäteriets uppdragsverksamhet. Regeringen finner inte heller skäl att nu ompröva tidigare ställningstaganden att uppdragsverksamheten – oavsett om den bedrivs inom Lantmäteriverket eller vid lantmäterimyndigheterna – också i fortsättningen skall bedrivas med kravet på full kostnadstäckning.

10 Författningskommentar

19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988)

Som huvudregel handläggs, liksom tidigare, ärenden om att föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del av lantmäterimyndigheten. Regeringen bemyndigas nu dock enligt bestämmelsens andra stycke att föreskriva att annan myndighet skall föra in och ta bort andra uppgifter än sådana som enligt fastighetsbildningslagen (1970:988) skall redovisas i fastighetsregistrets allmänna del.

Enligt fastighetsbildningslagen skall uppgifter om fastighetsbildning och fastighetsbestämning föras in i registrets allmänna del. Bemyndigandet kan komma att röra t.ex. uppgifter som enligt lagen (1988:950) om kulturminnen, plan- och bygglagen (1987:10) eller förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. i dag rapporteras från källan till lantmäterimyndigheten.

I 12 § lagen (2000:224) om fastighetsregister anges att beslut som Lantmäteriverket eller annan myndighet har meddelat enligt denna lag eller enligt föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Bestämmelsen innebär att för registreringsbeslut som har fattats vid källan gäller denna ordning.

Redan i dag hänvisas i 4 § lagen om fastighetsregister till 19 kap. fastighetsbildningslagen. Med förslaget bibehålls systematiken med lagen

om fastighetsregister som ”huvudförfattning”. Motsvarande ordning gäller redan för uppgifter i övriga delar av fastighetsregistret och för tilläggsinformation.

Se i övrigt allmänmotiveringen i avsnitt 8.3.2.

6 kap. 20 § plan- och bygglagen (1987:10)

Ändringen är en konsekvensändring och innebär att paragrafens lydelse anpassas till det föreslagna nya bemyndigandet i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

Den nya lydelsen i första stycket första meningen införs för att bestämmelsen skall vara neutral till vilken myndighet som har uppgiften att föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del.

Den nya lydelsen i första stycket andra meningen är formulerad för att täcka in såväl den ena situationen att kommunen för att åstadkomma en anteckning i fastighetsregistrets allmänna del måste göra en anmälan till en annan registerförande myndighet som den andra situationen att det, enligt bestämmelser som meddelats med stöd av 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen, är kommunen själv som har uppgiften att ombesörja registrering. Den avgörande tidpunkten är alltså den då kommunen har gjort vad den måste för att en anteckning skall bli gjord. I den sistnämnda situationen är det kommunens registreringsåtgärd som i den förstnämnda situationen närmast motsvarar kommunens åtgärd att se till att registreringsärendet blir anmält hos registerföraren.

Paragrafens andra stycke är en upplysning om de bestämmelser i fastighetsbildningslagen där det framgår vem som har uppgiften att föra in anteckningen i fastighetsregistrets allmänna del. Upplysningen bidrar till ökad tydlighet för den som tillämpar paragrafen.

Se i övrigt allmänmotiveringen i avsnitt 8.3.2.

3 kap. 8 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Ändringen i första stycket är en konsekvensändring och innebär att lydelsen anpassas till det föreslagna nya bemyndigandet i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988). Ordalydelsen görs neutral till huruvida det är någon annan myndighet eller länsstyrelsen själv som skall föra in eller ta bort en anteckning i fastighetsregistrets allmänna del.

I ett nytt andra stycke upplyses om de bestämmelser i fastighetsbildningslagen där det framgår vem som har uppgiften att föra in eller ta bort anteckningar i fastighetsregistrets allmänna del. Upplysningen bidrar till ökad tydlighet för den som tillämpar paragrafen.

Se i övrigt allmänmotiveringen i avsnitt 8.3.2.

8 § lagen (1952:166) om häradsallmänningar

Ändringen i tredje stycket är en konsekvensändring och innebär att lydelsen anpassas till det föreslagna nya bemyndigandet i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988). Ordalydelsen görs neutral till huruvida det är någon annan myndighet eller länsstyrelsen själv som i fastighetsregistrets allmänna del skall föra in en anteckning om avlösning.

I ett nytt fjärde stycke upplyses om de bestämmelser i fastighetsbildningslagen där det framgår vem som har uppgiften att föra in anteck-

ningen i fastighetsregistrets allmänna del. Upplýsningen bidrar till ökad tydlighet för den som tillämpar paragrafen. Prop. 2005/06:5

Se i övrigt allmänmotiveringen i avsnitt 8.3.2.

7 a § lagen (1952:167) om allmännings-skogar i Norrland och Dalarna

Ändringen i tredje stycket är en konsekvensändring och innebär att lydelsen anpassas till det föreslagna nya bemyndigandet i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988). Ordalydelsen görs neutral till huruvida det är någon annan myndighet eller länsstyrelsen själv som i fastighetsregistrets allmänna del skall föra in en anteckning om avlösning.

I ett nytt fjärde stycke upplyses om de bestämmelser i fastighetsbildningslagen där det framgår vem som har uppgiften att föra in anteckningen i fastighetsregistrets allmänna del. Upplýsningen bidrar till ökad tydlighet för den som tillämpar paragrafen.

Se i övrigt allmänmotiveringen i avsnitt 8.3.2.

Sammanfattning av Lantmäteriutredningens betänkande Lantmäteriet – nya vägar för ökad samhällsnytta (SOU 2003:111)

Uppdraget

Vi har haft i uppdrag att utreda den statliga lantmäteriverksamhet som bedrivs inom Lantmäteriverket, de länsvisa lantmäterimyndigheterna och det statliga bolaget Swedesurvey AB.

I uppdraget har ingått att utvärdera den omstrukturering av det statliga lantmäteriet som ägt rum under andra hälften av 1990-talet samt att lämna förslag rörande den framtida lantmäteriverksamhetens syfte, avgränsning, organisation, verksamhetsformer och finansiering.

Utgångspunkter

Den grundläggande geografiska informationen och fastighetsinformationen samt fastighetsbildningen har goda samhällsekonomiska effekter.

Den tekniska utvecklingen möjliggör ökande samhällsnytta. Omvärlden ser bl.a. ett ökat behov av den grundläggande informationen i framtiden. Den internationella utvecklingen, i vilken Sverige genom Lantmäteriverket har en stark ställning, går mot ökad enhetlighet och samordning vad gäller teknikutveckling, standarder, geodetiska referenssystem m.m.

Lantmäteriverksamheternas karaktär av grundläggande infrastruktur och dess goda samhällsekonomiska effekter utgör grunden för det offentliga åtagandet inom området.

I kapitel 7 redovisas den målbild för den framtida lantmäteriverksamheten som ligger till grund för våra förslag. Målbilden utgår från de begrepp som vi uppfattar som grundläggande i den nuvarande och framtida lantmäteriverksamheten: förtroende, rättssäkerhet, kvalitet, kompetens och kostnadseffektivitet.

Utvärderingen av det statliga lantmäteriets omstrukturering

Riksdagen beslutade i juni 1994 om en ny organisation för lantmäteri- och fastighetsdataverksamheten (prop. 1993/94:214, bet. 1993/94:BoU 19, rskr. 1993/94:375) och i maj 1995 om finansiering av verksamheten (prop. 1994/95:166, bet. 1994/95:BoU17, rskr.1994/95:313). Besluten innebär en betydande omstrukturering av lantmäteriet.

De viktigaste delarna i omstruktureringen var följande.

- En ny central organisation för det statliga lantmäteriet bildades genom att Centralnämnden för fastighetsdata fördes samman med Statens Lantmäteriverk till en ny myndighet.

- Ett stort antal överlantmätar-, fastighetsbildnings-, och fastighetsregistermyndigheter fördes samman till nya lantmäterimyndigheter med länen som verksamhetsområde.
- Finansieringen av grundläggande geografisk information och fastighetsinformation skulle baseras på att staten skulle finansiera uppbyggnad av databaser och en del av förvaltningen, medan användarna genom avgifter skulle finansiera tillhandahållandet och del av förvaltningen.
- Lantmäteritaxan skulle baseras på en tidtaxa med möjlighet till överenskommelse om fast avgift i det enskilda ärendet.

Reformerna trädde i kraft 1 januari 1996.

Inför omstruktureringen angav statsmakterna mål och förväntningar som i huvudsak rörde områdena

- ekonomi och personal,
- grundläggande information,
- fastighetsbildning och fastighetsregistrering, samt
- uppdragsverksamhet.

Nedan följer en kort beskrivning av utvärderingens resultat inom dessa delområden.

Omstruktureringens konsekvenser för ekonomi och personal

Statsmakterna uttryckte när omstruktureringen beslutades förväntningar om att besparingar motsvarande 50 mnkr per år skulle uppstå på sikt, att personalreduktioner skulle ske genom naturlig avgång och att omställningskostnaderna skulle uppgå till 70 mnkr.

Förväntningarna kom inte att stämma överens med verkligheten. Besparingsmålet uppnåddes nästan, men omstruktureringarkostnaderna hamnade kring 170 mnkr och under den utdragna omstruktureringstiden kom närmare tusen personer att sägas upp från lantmäteriet.

Lantmäteriverkets resultat försämrades kraftigt under de första åren efter omstruktureringen och stora underskott uppstod inom verksamheterna fastighetsbildning och uppdragsverksamhet. Lantmäteriverkets ekonomi är nu åter i balans, men underskottet inom uppdragsverksamheten kvarstår alltjämt.

Fastighetsbildning och fastighetsregistrering

Rättssäkerhet samt rationaliseringar som skulle ge billigare och snabbare förrättningar var huvudkraven från statsmakterna inom dessa områden.

Den nya myndighetsstrukturen har underlättat utvecklingen av verksamheterna. Fastighetsbildning och fastighetsregistrering har integrerats i handläggningsprocessen för alla utom de mest komplicerade ärendena.

De konkreta mål som statsmakterna uppställt för handläggningstider och kostnader inom fastighetsbildningen har inte helt uppnåtts. Viktiga orsaker till detta är höga investeringskostnader och en ökad andel komplicerade förrättningar. Priset på förrättningarna upplevs av sakägarna fortfarande som en kritisk faktor.

Vi har i utvärderingen funnit att det inte finns några indikationer på rättssäkerhetsproblem eller på frekventa eller systematiska kvalitetsbrister inom verksamheterna. Vi har inte heller funnit belägg för att förekomsten av denna uppdragsverksamhet skulle påverka förtroendet för lantmäterimyndigheterna. Uppdragsverksamheten är vidare inte ifrågasatt ur konkurrenssynpunkt. Det finns dock en tendens och ambition i riktning mot ökad uppdragsverksamhet som på sikt skulle kunna undergräva förtroendet för förrättningsinstitutet. Tillsynen över fastighetsbildningen är också utvecklade.

Grundläggande geografisk information och fastighetsinformation

Lantmäteriverket har klarat det högst prioriterade målet att bygga upp digitala databaser med grundläggande information. Däremot har ajourhållningen av informationen fått stå tillbaka, liksom i viss mån utveckling som svarar mot på användarnas ökade krav på informationen.

Det nya finansieringssystem för Lantmäteriverkets grundläggande information som infördes 1996 syftade till att sänka priserna för informationen och uppnå en ökad användning. Som ett resultat av de nya finansieringsprinciperna sänktes också priserna på den grundläggande geografiska informationen kraftigt. Utvecklingen har därefter inneburit en ökad användning av särskilt den geografiska informationen, medan användningen av fastighetsinformationen varit mer stabil. För den geografiska informationen har utvecklingen varit positiv så till vida att stabila priser och en ökad användning kunnat förenas med ökade användarbidrag till förvaltning och uppbyggnad av informationen. Användarbidragen har i stort sett kompenserat Lantmäteriverket och därmed den grundläggande informationen för minskade statliga anslag. De samhällsekonomiska effekterna av användarfinansieringen är dock svårbedömda och i tillämpningen av modellen har en strävan efter ekonomisk balans inom Lantmäteriverket gått före möjligheter till prissänkningar och ökad användning, särskilt vad gäller fastighetsinformationen. Många användare upplever att finansieringsmodellen ger för höga priser särskilt på den geografiska informationen.

Lantmäteriverkets produktions- och uppdragsverksamhet

Ett motiv för den översyn som ledde fram till omstruktureringen av lantmäteriet var den kritik som riktats mot lantmäteriets uppdragsverksamhet. Kritiken gällde främst bristande konkurrensneutralitet och otydlighet i uppdelningen mellan myndighetsutövning och uppdragsverksamhet.

Statsmakternas beslut om omstruktureringen innebar att det då föreliggande utredningsförslaget om att bolagisera i princip all uppdragsverksamhet inte genomfördes. För att förebygga risker för konkurrensnedvridning angav statsmakterna istället riktlinjer för uppdragsverksamheten, vilka innebar ett krav på organisatorisk åtskillnad av lantmäteriets produktions- och uppdragsverksamhet samt ökad upphandling i konkurrens.

Vi har funnit att bildandet av en produktions- och uppdragsdivision inom Lantmäteriverket som blandar interna och externa uppdrag har bidragit till att målet om en tydlig organisation med klara ansvars-förhållanden inte uppfyllts. Lantmäteriverket har strävat efter en ekonomisk åtskillnad av uppdragsverksamheten, men denna har inte blivit trovärdig. Samtidigt har andra organisatoriska förändringar och åtgärder genomförts som indikerar en strävan mot att utvinna ökade synergieffekter och en starkare marknadsposition. Vi bedömer att det av olika skäl finns klara konkurrenssnedvridande effekter förknippade med Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet.

Vår utvärdering av Lantmäteriverkets upphandling av produktion i konkurrens visar att de upphandlingar som genomförts i huvudsak haft positiva effekter.

Sammanfattande om måluppfyllelse och möjliga lärdomar

Vår övergripande bedömning är att statsmakternas förväntningar och mål inför omstruktureringen i allt väsentligt har infriats.

Det mest betydelsefulla resultatet av omstruktureringen är att den nya organisationen gett bättre förutsättningar för effektivisering, teknisk utveckling och verksamhetsutveckling.

Den bristande måluppfyllelse som finns är främst knuten till följande faktorer.

- Statsmakternas förväntningar präglades av en för stor optimism vad gäller de ekonomiska konsekvenserna.
- Påfrestningen på personal och verksamhet blev större än vad som förutsattes, bl.a. beroende på att det inte fanns någon koppling mellan reformgenomförande och ekonomiska förutsättningar.
- Förändringar i omvärlden påverkade rationaliseringsmöjligheter och investeringsbehov.

En lärdom som kan dras är att det bör finnas en bättre koppling mellan verksamhetsförändringar och ekonomiska förutsättningar. Vi anser också att statsmakternas styrning borde ha varit tydligare och mer långsiktig vad gäller t.ex. uppdragsverksamheten och ekonomin. Vi har inte funnit anledning att tro att omstruktureringen av lantmäteriet har skötts på ett annorlunda sätt jämfört med andra stora organisationsförändringar, men konstaterar också att den har lämnat djupa och kvarvarande sår hos delar av den berörda personalen.

Fastighetsbildning och fastighetsregistrering

Det offentliga åtagandet

Den svenska modellen för fastighetsbildning och fastighetsregistrering skiljer sig från motsvarande verksamhet i nästan alla andra europeiska länder i bl.a. det avseendet att den i sin helhet utgör ett offentligt åtagande. Det är i andra länder vanligt att fastighetsbildning bedrivs i privat regi av auktoriserade lantmätare och att endast registreringen sker i offentlig regi.

Vi bedömer att fastighetsbildning och fastighetsregistrering även i framtiden bör bedrivas med ett offentligt helhetsansvar. Våra förslag syftar till att stödja ett högt förtroende för förrättningsverksamheten och främja en hög uppmärksamhet på rättssäkerhetsfrågorna, vilket ger grundläggande förutsättningar för ett fortsatt välfungerande förrättningsinstitut. Vi föreslår, för att garantera rättssäkerheten även i framtiden, att den fastighetsbildningsanknutna uppdragsverksamheten begränsas samt att en fristående tillsynsmyndighet inrättas.

Så långt det är möjligt utan att rättssäkerheten kan ta skada, bör organisation och utförande av fastighetsbildningen utformas så att fortsatta rationaliseringar och besparingar gynnas.

Möjlighet till upphandling av förrättningsmoment

Vårt ställningstagande att fastighetsbildning och fastighetsregistrering utgör ett fortsatt offentligt åtagande innebär inte att alla moment i verksamheterna behöver utföras i egen regi.

Vi menar att begreppet myndighetsutövning inom förrättningsverksamheten omfattar de bindande besluten. Detta innebär att det bör vara möjligt för lantmäterimyndigheten att inom ramen för myndighetens övergripande ansvar för ärendets handläggning välja att upphandla vissa förrättningsmoment.

En myndighet för den statliga lantmäteriverksamheten

Vi har funnit att nuvarande myndighetsstruktur och organisation för den statliga lantmäteriverksamheten inte är optimalt utformad för att kunna ta tillvara möjligheter till rationaliseringar, administrativa förenklingar och ett flexibelt resursutnyttjande. Flera lantmäterikontor har en personalstyrka som inte uppnår en kritisk massa och länsgränserna är inte givet den mest rationella indelningsgrunden för verksamheten. Det finns också en viss otydlighet i lantmäterimyndigheternas ställning i förhållande till Lantmäteriverket.

Vi föreslår att myndighetsstrukturen förenklas och tydliggörs genom att Lantmäteriverket och de 21 länsvisa lantmäterimyndigheterna förs

samman till en enda myndighet. Vi föreslår att denna myndighet behåller namnet Lantmäteriverket.

För att utföra verksamheterna inom främst fastighetsbildning och fastighetsregistrering etableras en struktur av regionala och lokala lantmäterikontor inom Lantmäteriverket. Verksamheternas självständiga ställning garanteras genom att de även i fortsättningen organiseras inom en särskild division i Lantmäteriverket.

Lantmäteriverket bör få i uppdrag att svara för den närmare utformningen av organisationen för fastighetsbildning och fastighetsregistrering. Den nya organisationen bör inte som i dag vara bunden till länsgränserna utan utformas med en större flexibilitet. Organisationen skall utformas så att Lantmäteriverket kan fullgöra sitt ansvar för att det finns tillgång till god lantmätariservice i hela landet. Vi bedömer att den tekniska utvecklingen alltmer kommer att innebära att detta underlättas.

Den grundläggande informationsförsörjningen

Lantmäteriverkets grundläggande information är av mycket stor betydelse för verksamheter inom alla samhällssektorer. Målet för den framtida informationsutvecklingen skall vara en bred användning för största samhällsnytta. Informationens innehåll, kvalitet och grundtjänster måste anpassas efter den tekniska utvecklingen och användarnas förändrade behov. Utvecklingen av tjänster på marknaden genom andra aktörer skall främjas.

En effektiv och utvecklingsfrämjande nationell infrastruktur för geografisk information och fastighetsinformation kräver ökad samverkan mellan myndigheter och med kommunerna. Vi föreslår att Lantmäteriverket får ett nationellt samordningsansvar för området geografisk information och fastighetsinformation. Som ett stöd för detta samordningsansvar föreslår vi att ett Geodataråd inrättas vid Lantmäteriverket med företrädare för myndigheter med ansvar för delar av informationen och kommunerna.

Vi föreslår också att Lantmäteriverket skall ta fram en hos användarna väl förankrad långsiktig plan för utveckling av verkets grundläggande information och finansiering av denna.

Lantmäteriverket som marknadsaktör

Våra förslag i denna del utgår från riksdagens beslut om förvaltningspolitiska och konkurrenspolitiska riktlinjer.

Möjligheterna till bolagisering

Vi har prövat möjligheterna till bolagisering av delar av lantmäteriets verksamheter, främst den produktions- och uppdragsverksamhet som bedrivs inom Lantmäteriverkets uppdragsdivision Metria. Vår bedömning är att det inte bör genomföras någon bolagisering av hela eller delar av denna verksamhet. Långsiktigt hållbara motiv för ett statligt bolag

inom området saknas och kriterierna för bolagisering är inte uppfyllda i godtagbar utsträckning.

Prop. 2005/06:5
Bilaga 1

Begränsning av Lantmäteriverkets uppdragsbemyndigande

Vi har funnit att Lantmäteriverkets uppdragsverksamhet till stor del är konkurrensutsatt och att dess bedrivande medför konkurrensnedvridningar och andra marknadsstörningar samt tydliga förtroendeförluster för lantmäteriet.

Vi förordar att det offentliga åtagandet tydliggörs genom att Lantmäteriverket får ett mer preciserat och begränsat bemyndigande för sin uppdragsverksamhet. Vårt förslag till uppdragsbemyndigande innebär att den verksamhet som är konkurrensutsatt och inte med hänsyn till särskilda skäl bör behållas inom Lantmäteriverket skall upphöra eller avskiljas. Avgränsningen av det offentliga åtagandet berör den kartografiska uppdragsverksamheten, direktförsäljningen av kartor, flygfoto och fotogrammetri, geodetisk mätning, viss verksamhet inom geografisk informationsteknik samt mätservice och detaljkartor. Den framtida uppdragsverksamheten inom Lantmäteriverket bör huvudsakligen inriktas mot fjärranalys och satellitdata samt viss geografisk informationsteknik av betydelse för den nationella informationsinfrastrukturen.

Förlagsverksamheten i anslutning till tillhandahållandet av de allmänna kartorna bör i sin helhet behållas inom Lantmäteriverket.

Den internt beställda verksamhet inom Metrias affärsområde Geodata som innebär produktion, förvaltning och leverans av grundläggande data bör också kvarstanna inom verket.

För att skapa en tydligare organisatorisk och ekonomisk åtskillnad bör återstående uppdragsverksamheten organiseras i en division som i princip enbart bedriver extern uppdragsverksamhet med krav på full kostnadstäckning i enlighet med avgiftsförordningen.

Lantmäteriverket som marknadsfrämjare

Vi föreslår att den grundläggande utgångspunkten för Lantmäteriverkets framtida roll på olika marknader skall vara att främja marknadens utveckling genom privata aktörer och inte att ta marknad i egen regi.

Vi ser ett behov av att förstärka dialogen mellan Lantmäteriverket och den privata sektorn och föreslår att ett Marknads- och konkurrensråd inrättas vid verket. Rådet bör vara ett forum för dialog i frågor som rör konkurrens-, marknads-, och andra frågor av särskilt intresse för privata aktörer. Marknads- och konkurrensrådet bör ledas av en extern ordförande utsedd av regeringen.

Lantmäteriverket bör också utarbeta en marknads- och konkurrens-policy som på ett samlat sätt behandlar frågor som rör verkets roll och agerande i förhållande till angränsande marknader.

I dag är ansvaret för inskrivningssystemet delat på många myndigheter. Lantmäteriverket är bl.a. ansvarigt för fastighetsregistret och dess inskrivningsdel och för framställning av bevis och dokument ur registret som en följd av inskrivningsmyndigheternas beslut. Handläggningen av inskrivningsärenden sker vid tingsrätterna med Domstolsverket som huvudman. Förutsättningarna för samordning och koordinering av de inskrivningsrelaterade verksamheterna är därmed inte de bästa trots att samarbetet mellan berörda myndigheter är väl utvecklat.

Vi föreslår därför att ett samlat ansvar för inskrivningssystemet skapas genom att huvudmannaskapet för den inskrivningsverksamhet som utförs vid inskrivningsmyndigheterna inom domstolsväsendet överförs till Lantmäteriverket.

Enligt våra direktiv skall inskrivningsverksamheten även fortsättningsvis bedrivas på de orter där den bedrivs i dag. Vi baserar därför vårt förslag på att inskrivningskontor bildas på de orter där det i dag finns tingsrätter med inskrivningsmyndighet.

Finansiering av lantmäteriverksamheten

Vi har funnit att prissättningen av den grundläggande geografiska informationen och fastighetsinformationen även i fortsättningen bör grundas på principen om uttagskostnad samt ett bidrag till förvaltningen av databaserna. Denna princip har gått att förena med en ökad användning av data, ger en bred och långsiktig bas för finansieringen av den grundläggande informationen och stimulerar användarinflytande.

Vi föreslår utifrån vår analys av bl.a. priskänslighet att priserna för strategiskt valda delar av den grundläggande geografiska informationen skall sänkas för att nå en ökad användning som stimulerar marknaden för geografisk informationsteknik och underlättar den offentliga sektorns informationsförsörjning.

Regeringens styrning av användarbidragen och Lantmäteriverkets insatser för en ökad informationsanvändning bör ske genom en utvecklad mål- och resultatstyrning och inte genom fastställande av ett takbelopp för användarbidragen.

Expeditionsavgifterna bör höjas och lämna ett större bidrag till den infrastruktur av fastighetsinformation som är en förutsättning för ett tillförlitligt inskrivningssystem. Ett gemensamt kostnadsunderlag för fastighetsanknutna verksamheter bör ligga till grund för fördelningen av kostnaderna mellan direkta användare av fastighetsinformationen och indirekta användare genom inskrivningsväsendet.

Expeditionsavgifterna och andra avgiftsintäkter som rör det statliga lantmäteriets verksamheter bör på ett enhetligt sätt nettoredovisas på statsbudgeten.

Genomförande

Vi föreslår att huvuddelen av våra förslag genomförs den 1 januari 2005.

Överföringen av huvudmannskapet för inskrivningsverksamheten till Lantmäteriverket föreslår vi genomförs den 1 januari 2006. Lantmäteriverket och Domstolsverket bör få i uppdrag av regeringen att gemensamt leda genomförandet av denna reform.

Begränsning och avskiljande av uppdragsverksamhet utanför det offentliga åtagandet bör genomföras med inriktningen att berörda verksamheter skall överföras till andra aktörer, som t.ex. privata företag inom sektorn eller nuvarande uppdragsgivare. Denna process bör genomföras så snabbt som möjligt för att undvika de nackdelar för personal, verksamhet och ekonomi som kan hänga samman med en långdragen omstrukturering. Vi bedömer att processen bör vara avslutad inom tre år. Processen bör hanteras av Lantmäteriverket i nära samråd med Regeringskansliet.

Konsekvenser

Vi bedömer att våra förslag om avgränsning av den fastighetsbildningsanknutna uppdragsverksamheten och tillskapandet av ett fristående tillsynsorgan kommer att förbättra förutsättningarna för ett fortsatt förtroende för förrättningsinstitutet och en hög rättssäkerhet inom fastighetsbildningen. Enmyndighetsmodellen och den nya organisationen ökar flexibiliteten i resursutnyttjandet, förbättrar förutsättningarna för nationell enhetlighet och ger tydligare ansvarsförhållanden.

Möjligheterna till upphandling av moment inom lantmäteriförrättningar ger ökad flexibilitet och ökade möjligheter till kostnadsminskningar. För kommuner som i dag har särskilda avtal om s.k. förrättningsmedverkan innebär våra förslag att dessa avtal när de löper ut måste ersättas av ett upphandlingsförfarande enligt lagen om offentlig upphandling (LOU).

Den koncentration på lantmäteriets kärnverksamheter som följer av att uppdragsverksamheten begränsas och avskiljs ger en ökad tydlighet åt Lantmäteriverkets uppdrag och klargör det statliga åtagandet inom lantmäteriområdet. Den bör också minska den förtroendeskada som finns i Lantmäteriverkets relation till särskilt privata aktörer. Det ökade marknadsutrymme och den ökade konkurrensneutralitet som skapas främjar tillväxten på marknader inom lantmäteriområdet.

Negativa regionalpolitiska konsekvenser kan uppstå om efterfrågan på aktuella produkter och tjänster i vissa delar av landet inte räcker som underlag för en privat marknad med fungerande konkurrens. Vissa kommuner kan då få högre kostnader för att täcka sina behov av kart- och mätningstekniska tjänster eller bli hänvisade till att bedriva verksamheten i egen regi. Våra förslag innebär dock inte att några nya uppgifter läggs på kommunerna

Våra förslag om finansiering och prissättning av Lantmäteriverkets grundläggande information ger en bred finansieringsbas för denna del av samhällets informationsinfrastruktur som är långsiktig och samtidigt ger möjlighet till sänkta priser som främjar en ökad användning och dito samhällsnytta. Våra förslag leder inte till ökade kostnader för staten. Den som ansöker om lagfart eller andra inskrivningsåtgärder får däremot ökade kostnader genom att expeditionsavgifterna höjs.

Lantmäteriverkets nya samordningsroll för grundläggande fastighetsinformation och geografisk information bör tillsammans med det föreslagna Geodatarådet och de tydligare formerna för Lantmäteriverkets strategiska planering och prioriteringar ge en snabbare, bättre koordinerad och mer användarvänlig utveckling av den nationella informationsinfrastrukturen.

Överföringen av huvudmannaskapet för inskrivningsverksamheten till Lantmäteriverket ger ett samlat ansvar för de inskrivnings- och fastighetsregisterrelaterade verksamheter som i dag hanteras av flera olika myndigheter samt bidrar till den renodling av domstolsväsendets verksamhet som statsmakterna förordat i flera sammanhang. Förslagen påverkar inte inskrivningsverksamhetens lokalisering i landet eller antalet inskrivningsmyndigheter/kontor.

Sammanfattning

Sammantaget anser vi att våra förslag ger tydliga positiva samhälls-ekonomiska effekter genom främst följande faktorer:

- användningen av den grundläggande informationen ökar med ökad samhällsnytta som följd,
- ökad konkurrensneutralitet och ökat marknadsutrymme ger högre effektivitet och ökad tillväxt,
- utvecklingen av geografisk informationsteknik stimuleras och bidrar till rationaliseringar, effektiviseringar samt högre kvalitet inom en rad sektorer i samhället,
- transaktionskostnader på grund av otydligheter och misstänksamhet minskar,
- samordningen av den nationella informationsinfrastrukturen inom geodataområdet förbättras,
- processerna för utveckling av den grundläggande informationen blir mer effektiva och transparenta vilket ger förbättrade villkor för användarinflytande och statsmakternas insyn och styrning, samt
- förutsättningar för ytterligare rationaliseringar och sänkta priser inom förrättningsverksamheten skapas.

Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)

Härigenom föreskrivs att 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap.

6 §

Ärenden om att föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del handläggs av lantmäterimyndigheten.

Ärenden *enligt denna lag* om att föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del handläggs av lantmäterimyndigheten.

I 4 § lagen (2000:224) om fastighetsregister finns bestämmelser om behörighet att föra in och ta bort andra uppgifter i registret.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

Förslag lag om ändring i lagen (2000:224) om fastighetsregister

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2000:224) om fastighetsregister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

I 19 kap. fastighetsbildningslagen (1970:988) och 19 kap. jordabalken finns bestämmelser om vem som får föra in och ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del och inskrivningsdel.

Regeringen får meddela föreskrifter om vem som får föra in och ta bort andra uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del än sådana som avses i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

Regeringen meddelar föreskrifter om vem som får föra in och ta bort uppgifter i fastighetsregistrets övriga delar liksom vem som får föra in och ta bort tilläggsinformation.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 2005/06:5
Bilaga 3

Svea hovrätt, Norrtälje tingsrätt, Mora tingsrätt, Eksjö tingsrätt, Hässleholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Uddevalla tingsrätt, Gävle tingsrätt, Ångermanlands tingsrätt, Skellefteå tingsrätt, Kammarrätten i Jönköping, Domstolsverket, Valmyndigheten, Försvarsmakten, Krisberedskapsmyndigheten, Statens räddningsverk, Statens fastighetsverk, Ekonomistyrningsverket, Riksskatteverket, Datainspektionen, Kammarkollegiet, Statskontoret, Statistiska centralbyrån, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, Kungliga Tekniska högskolan, Högskolan i Gävle, Lunds universitet, Fiskeriverket, Riksarkivet, Språk- och folkminnesinstitutet, Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Statens geotekniska institut, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, Boverket, Lantmäteriverket, Swedesurvey AB, Banverket, Vägverket, Sjöfartsverket, Luftfartsverket, Konkurrensverket, Sveriges geologiska undersökning, Skogsstyrelsen, Posten AB, Svenska rymdaktiebolaget, TeliaSonera AB, Vattenfall AB, Stockholms kommun, Vallentuna kommun, Karlskrona kommun, Malmö kommun, Essunga kommun, Göteborgs kommun, Stenungsunds kommun, Åmåls kommun, Karlstads kommun, Västerås kommun, Mora kommun, Ockelbo kommun, Sundsvalls kommun, Skellefteå kommun, Arvidsjaurs kommun, Kiruna kommun, Region Skåne, Svenska Kommunförbundet, Kartografiska sällskapet, Sveriges Advokatsamfund, Svenskt Näringsliv, Företagarnas riksorganisation, Lantbrukarnas Riksförbund, Sveriges Försäkringsförbund, Svenska Bankföreningen, Akademibokhandelsgruppen, Cartesia Informationsteknik AB, Charta AB, Decerno AB, Eniro Sverige AB, ESRI Sweden AB, Fastighetsmäklarförbundet, Fastighetsägarna Sverige, Finansbolagens förening, Kartteknisk intresseförening, Kordab International AB, LandFocus AB, Liber AB, MapInfo Limited, Mäklarsamfundet, Mätcenter AB, SchlumbergerSema Infodata AB, Skogsindustrierna, STANLI, Sweco Position AB, Svenska kommunaltekniska föreningen, Sveriges Byggindustrier, Sveriges domareförbund, Sveriges kart- och mätningstekniska förening, Sveriges Lantmätareförening, Sveriges orienteringsförbund, T-Kartor Sweden AB, Utvecklingsrådet för landskapsinformation, Villaägarnas Riksförbund, WSP Sverige AB

Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen
(1970:988)

Härigenom föreskrivs att 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap.

6 §¹

Ärenden om att föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del handläggs av lantmäterimyndigheten.

Regeringen får meddela föreskrifter om att någon annan myndighet än lantmäterimyndigheten skall föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del. Sådana föreskrifter får endast avse uppgifter som enligt annan lagstiftning än denna lag skall redovisas i fastighetsregistrets allmänna del.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 2000:233.

Förslag till lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10)

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 20 § plan- och bygglagen (1987:10) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagna lydelse

6 kap.

20 §¹

När en fråga har väckts om tillämpning av 19 §, skall kommunen genast *anmäla detta till lantmäterimyndigheten för anteckning* i fastighetsregistrets allmänna del. *Överlåtelse* av mark, som sker efter det att *sådan anmälan inkommit, inverkar inte på den bedömning som skall ske enligt 19 § andra stycket.*

När en fråga har väckts om tillämpning av 19 §, skall kommunen genast *vidta de åtgärder som behövs för att en anteckning om detta skall bli införd* i fastighetsregistrets allmänna del. Den bedömning som skall ske enligt 19 § andra stycket *påverkas inte av överlåtelse* av mark, som sker efter det att *ärendet om anteckning i fastighetsregistret har anmälts hos den som skall föra in anteckningen i registret eller, om det är kommunen som skall föra in anteckningen i registret, efter att anteckningen har införts i registret.*

Bestämmelser om vem som skall föra in uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del finns i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 2000:248.

Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 8 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

8 §¹

Länsstyrelsen skall *för* anteckning i fastighetsregistrets allmänna del eller för *borttagande av* en tidigare gjord anteckning *genast under- rätta lantmäterimyndigheten,*

Länsstyrelsen skall *genast vidta de åtgärder som behövs för att en anteckning skall bli införd* i fastighetsregistrets allmänna del eller för att en tidigare gjord anteckning *skall tas bort,*

1. då fråga väckts eller tagits upp om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne eller förklaring utfärdats enligt 7 §,
2. då förordnande enligt 6 § första stycket meddelats eller upphävts,
3. då beslut om byggnadsminnesförklaring vunnit laga kraft eller hävts, eller
4. då ansökan om byggnadsminnesförklaring avslagits.

Bestämmelser om vem skall föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del finns i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 2000:265.

Förslag till lag om ändring i lagen (1952:166) om häradssällmännningar

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1952:166) om häradssällmännningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagna lydelse

8 §¹

Är rätt till delaktighet i häradssällmännning förenad med fastighet som ej är taxerad såsom lantbruksenhet, må länsstyrelsen, på framställning av allmänningsstyrelsen och efter hörande av fastighetens ägare eller i 3 § oförmäld innehavare av fastigheten, förordna att rätten till delaktighet skall avlösas mot ersättning i penningar.

Ersättningens belopp fastställs av länsstyrelsen och skall bestämmas till två och en halv gånger sammanlagda värdet av den på fastighetens delaktighetstal belöpande utdelningen från allmänningen för de senast förflutna tio åren. Länsstyrelsen skall utsätta viss dag, då löseskillingen senast skall hava erlagts och bevis därom inkommit till länsstyrelsen vid påföljd att förordnandet om avlösning eljest är förfallet.

Då *beslut* om avlösning vunnit laga kraft och bevis som *omförmäles* i andra stycket *in*kommit till länsstyrelsen, *åligger det* länsstyrelsen *att ofördröjligen översända meddelande om avlösningen till den som för* fastighetsregistrets allmänna del. *Genom dennes försorg skall anteckning om avlösning verkställas i registret.*

Då *beslutet* om avlösning *har* vunnit laga kraft och bevis som *avses* i andra stycket *har kommit in* till länsstyrelsen, *skall* länsstyrelsen *genast vidta de åtgärder som behövs för att en anteckning om avlösningen skall bli införd i* fastighetsregistrets allmänna del.

Bestämmelser om vem som skall föra in uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del finns i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 2000:230.

Förslag till lag om ändring i lagen (1952:167) om allmänningssskogar i Norrland och Dalarna

Härigenom föreskrivs att 7 a § lagen (1952:167) om allmänningssskogar i Norrland och Dalarna skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 a §¹

Är rätt till delaktighet i allmänningssskog förenad med fastighet som ej är taxerad såsom lantbruksenhet, må länsstyrelsen, på framställning av allmänningstyrelsen och efter hörande av fastighetens ägare eller i 3 § oförmäld innehavare av fastigheten, förordna att rätten till delaktighet skall avlösas mot ersättning i penningar.

Ersättningens belopp fastställs av länsstyrelsen och må, efter vad som finnes skäligt, bestämmas till högst två och en halv gånger sammanlagda värdet av den del av allmänningssskogens behållna avkastning för de senaste tio åren, som svarar mot fastighetens delningstal. Länsstyrelsen skall utsätta viss dag, då löseskillingen senast skall hava erlagts och bevis därom inkommit till länsstyrelsen vid påföljd att förordnandet om avlösning eljest är förfallet.

Då *beslut* om avlösning vunnit laga kraft och bevis som *omförmäles* i andra stycket *inkommit* till länsstyrelsen, *åligger det* länsstyrelsen att *ofördröjligen* översända *meddelande* om avlösningen till den som för fastighetsregistrets allmänna del. *Genom dennes försorg* skall *anteckning om avlösning* verkställas i registret.

Då *beslutet* om avlösning *har* vunnit laga kraft och bevis som *avses* i andra stycket *har kommit in* till länsstyrelsen, *skall* länsstyrelsen *genast vidta de åtgärder som behövs för att en anteckning om avlösningen skall bli införd i* fastighetsregistrets allmänna del.

Bestämmelser om vem som skall föra in uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del finns i 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970:988).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse 2000:231.

Lagrådets yttrande

Prop. 2005/06:5

Bilaga 5

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2004-11-25

Närvarande: f.d. regeringsrådet Karl-Ingvar Rundqvist, justitierådet Torgny Håstad och regeringsrådet Göran Schäder.

Enligt en lagrådsremiss den 18 november 2004 (Miljödepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10),
2. lag om ändring i lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m.,
3. lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988),
4. lag om ändring i lagen (1952:166) om häradsallmänningar,
5. lag om ändring i lagen (1952:167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna, och
6. lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kammarrättsassessorn Cecilia Nermark Torgils och departementsrådet Egon Abresparr.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 september 2005

Närvarande: Statsministern Persson, ordförande, statsråden Ringholm, Freivalds, Sahlin, Pagrotsky, Östros, Messing, Y. Johansson, Bodström, Nykvist, Andnor, Nuder, M. Johansson, Hallengren, Björklund, Holmberg, Österberg, Orback, Baylan.

Föredragande: Mona Sahlin

Regeringen beslutar proposition 2004/05:5 Lantmäteriverksamheten